

مذاکرات مجلس

صورت مشروح مجلس روز چهارشنبه دهم دیماه ۱۳۲۰

فهرست مطالب :

- ۱ - تصویب صورت مجلس
- ۲ - سوال آقای بهبهانی و جواب آقای وزیر فرهنگ راجع به دانشکده معقول و منقول
- ۳ - بقیه شوردر طرح پیمان سه دولت
- ۴ - موقع و دستور جلسه بعد - نهم جلسه

مجلس مقارن ظهر بریاست آقای اسفندیاری تشکیل گردید

صورت مجلس یکشنبه هفتم دی ماه را آقای طوسی (منشی) قرائت نمودند

۱ - تصویب صورت مجلس

رئیس - در صورت مجلس نظری نیست ؟ آقای انوار فرمایشی داشتید ؟

انوار - بنده در صورت مجلس نشنیدم که نوشته شده باشد از جمله مخالفین انوار است اگر نیست نوشته شده بنویسند این اولاً ، ثانیاً اگر چه کار صورت جلسه با هیئت رئیسه است ولی اصول مذاکرات در صورت جلسه باید نوشته شود و او اینکه در صورت مفصل مجلس هست ولی اصول ادله که آقایان امیر کلایی و نوبخت و دیگران بیان کردند در صورت مجلس هم اشاره باید بشود .

طوسی (منشی) - ببخشید آقا اولاً اسم شریف آقا هم در صورت مجلس قید شده و بعنوان مخالف بنده خواندم منتهی توجه

فرمودید (صحیح است) ثانیاً در قسمت دوم که فرمودید با بودق صورت مشروح خیال میکنم مستغنی خواهیم بود از اظهار مطالب در صورت جلسه (صحیح است) و صورت خلاصه هم بهمین ترتیبی است که خوانده شد و ملاحظه فرمودید (صحیح است)

رئیس - در صورت مجلس نظری نیست ؟ (اظهاری نشد) صورت مجلس تصویب شد .

۲ - سوال آقای بهبهانی و جواب آقای وزیر فرهنگ راجع به دانشکده معقول و منقول

رئیس - آقای بهبهانی فرمایشی داشتید ؟

بهبهانی - بنده یک سوالی از آقای وزیر فرهنگ داشتم که سابقه هم دارد اگر حاضرند برای جواب عرض کنم

وزیر فرهنگ - بفرمائید .

احمد بهبهانی - یکی از حقوق مغضوبه که اخیراً مغضوب شده بود حقوق اهل علم و مدارس و بعضی مساجد و مؤسسات علمی قدیمه بود . این مدارس قدیمه را مدتی است بکلی خالی کردند و عملیاتی در آنها نمودند ولی بعد نسبت به بعضی از آنها اقدامی شد و دو مرتبه عده آمدند اگر چه این موضوع محتاج تقاضای نبود از آن طرف مانعی هم نداشت برای اینکه اینها را بحال اولیه اش برگردانند در کابینه سابق برای اینکابینه هم یک اقداماتی آقایان هیئت علمیه کردند منجمه بنده هم بودم که این مانعی ندارد که این مدارس بصاحبانش مسترد شود یعنی حق السکنای آنان را با آنها منتقل نمایند و مسترد سازند بخودشان بعضی هایش را کردند و بعضی ها همینطور مانده و وعده داده اند اقدام کنند اینکابینه است که بنده داشتم از آقای وزیر فرهنگ راجع بدانکه معقول و منقول بود چون این موضوع مستقیماً با وزارت فرهنگ است و از اعلی حضرت با آنجا واگذار شده است خواستم پرسیم که در این خصوص آقای وزیر فرهنگ چه اقدامی را نموده اند و چه نظریه برای اینکار اتخاذ نموده اند برای این جا و تصفیه این کار ؟

وزیر فرهنگ (آقای تدین) - مدرسه عالی سپهسالار

که در پهلوی این مجلس واقع شده است از چند جهت قابل اهمیت است یکی از حیث بنا و ساختمان که یگانه بنائی که ما بتوانیم در بعضی از مواقع به مستشرقین اروپائی یا آمریکائی نشان بدهیم در طهران فقط همین بناست (صحیح است) و دیگر از حیث شرایطی که مرحوم سپهسالار برای طلاب در وقتنامه معین کرده که اغلب از آقایان تصور میکنم این وقتنامه را که چاپ شده است دیده باشند (صحیح است) این وقتنامه جامع ترین وقتنامه هائی است که تا کنون برای مدارس قدیمه تهیه و نوشته شده است چه از حیث شرایط قبول طلاب و چه از حیث برنامه دروس که در آنجا قید شده است که طلاب میتوانند فلسفه را کمالاً تحصیل کنند و همچنین فقه و اصول را و همچنین ادبیات را و در ضمن از علوم دیگر نیز ضمیمه آن شده است . وضعیت این مدرسه عالی سپهسالار همینطور

بود که يك عده از طلاب در آنجا درس میخواندند و شبانه روز در آنجا سکنی داشتند و يك حقوقی هم از عوائد موقوفه می گرفتند تا زمانی که قانون دانشگاه از مجلس شورای ملی گذشت . دبشیکاه طهران تشکیل میشود از شش دانشکده که در آن قانون تصریح شده یکی از شش دانشکده معقول و منقول است و محل این دانشکده هم همین مدرسه عالی سپهسالار قرار داده شده است . وقتی که خواستند این جا را دانشکده معقول و منقول قرار بدهند در برنامه اولی آن تجدید نظر بعمل آمد و در نتیجه برنامه اولی تکمیل شد یعنی يك علوم دیگری از علوم جدید که لازم است امروز هر فیلسوف و هر فقیه ایرانی بدانند ضمیمه برنامه آنجا شد و این برنامه را يك عده از دانشمندان و مصلحین از اوضاع عالم و علوم جدید و تقسیم تدوین کردند و بموقع اجرا هم گذاشته شد و مخصوصاً برای اینکه اشخاصی که از این دانشکده بیرون می آیند چه در شعبه فلسفه که از آن تعبیر بمعقول می کنیم و چه در شعبه فقه اسلامی که تعبیر از آن بمنقول میشود اینها يك مردمانی باشند که متناسب با اوضاع و احوال امروزه باشند و بر روی این اساس این دانشکده تأسیس شد و شروع بعمل هم کرد تا چند سال پیش یکی از وزرای فرهنگ دو عمل خلاف قانون را مرتکب شد یکی انحلال دانشکده معقول و منقول که اساساً این امر برخلاف قانون صریحی است که از مجلس شورای ملی گذشته است (صحیح است) و دیگر اینکه این کار برخلاف قانون شرع هم هست (صحیح است - احسنت)

انوار - این وزیر باید محاکمه و مجازات شود آقا (صحیح است)

وزیر فرهنگ - بهر حال در نتیجه انحلال این مدرسه عالی سپهسالار خالی از سکنه شده است یعنی دانشجوی برای تحصیل فلسفه و منقول و ادبیات بطوریکه در برنامه دانشگاه هست در این جا نیست و فعلاً قریب شصت نفر از دانشجویان مدارس عالی دیگر که جا و محلی ندارند شبها در این جا سکنی دارند .

وزیر فرهنگ - یعنی چون اینها تمکن ندارند و استطاعت مالی ندارند که در خارج يك محلی برای سکونت خودشان تهیه نمایند وزیر فرهنگ سابق و اسبق اجازه داده اند که شبها اینها بروند و اینجا بخوابند و روزها بروند در مدارس عالی و تحصیل کنند .

این وضعیت تحصیلی مدرسه عالی سپهسالار است . اما وضعیت این مدرسه از حیث بودجه و مالی : در همان تاریخ که دانشکده معقول و منقول منحل شد وزیر وقت در صدد بر آمد که یکی از مستغلات موقوفه را بنام کاروانسرای قیصریه که محاذی و مقابل پامنار است این جا را خراب کند و يك دبستان نو بنیادی بسازد . خراب کردند . خود این بنا گنجایش نداشت معبر عام را هم گرفتند و ضمیمه اش کردند که الآن در اینخصوص گفته است بین شهرداری وزارت فرهنگ ولی .

انوار - خراب کنند .

وزیر فرهنگ - ولی اصلاً این عملی که شده چندین عمل بدی بوده است برای اینکه آن کاروانسرا اینقدرها عوائدی نداشت ولی اشکالاتی که بعداً تولید شده است این است که برای ساختمان این دبستان نو بنیاد که اکنون بنام دبستان سعدی مشهور و موسوم شده است وزارت فرهنگ اعتبار پولی نداشته است و اदार کردند که مدرسه عالی سپهسالار قرض کند .

مسعودی خراسانی - خدا لعنتشان کند .

وزیر فرهنگ - واز آن قرضی که او میکنند این بنا ساخته شود . مطابق اطلاعات اجالی که بنده بدست آورده ام این بنا تا حالا در حدود سیصد هزار تومان تمام شده است و مدیون برای پرداخت این وجوه هم مدرسه عالی سپهسالار است و تا کنون سالی ۶۰ هزار تومان مدرسه عالی سپهسالار پرداخته است و صد و شصت یا صد و هفتاد هزار تومان دیگر مقروض است و برای تکمیل اطلاعات آقایان این را هم عرض میکنم که عوائد موقوفات این مدرسه عالی سپهسالار در امسال که باخر میرسد تقریباً صد هزار تومان است و جزو دیون گذشته شصت هزار تومان

باید بدهد دو سال دیگر هم هر سالی شصت هزار تومان باید بدهد تا وامش یا قرضش ادا شود . این وضع تحصیلی و وضع ملی این بنای تاریخی این ملک است و اما عقیده بنده راجع بآینده این مدرسه عالی این است که این بنا و این محل باید مانند سابق از برای دانشکده معقول و منقول بشود (صحیح است - احسنت) و در این عمل هم رعایت وقتنامه باید بشود و خواهد شد (صحیح است - احسنت) و هم رعایت قانون دانشگاه (صحیح است) که از تصویب مجلس گذشته است و البته در آن برنامه سابق که در بعضی از قسمت هایش بنده هم بودم بعقیده بنده باید در برنامه يك تجدید نظری بعمل بیاید و از اول کامل تر بشود و برای انجام این مقصود البته این مشکلاتی که اینجا عرض کردم پیدا شده است یعنی مشکلات مالی و این را باید رفع کنیم و حل کنیم و در آینده نزدیک امیدوار هستم اگر خداوند توفیق بدهد آنرا برگردانیم بحال اولیه اش (انشاء الله) ضمناً این جالازم میدانم يك مطلب دیگری را هم بعرض آقایان برسانم و آن این است که چون تولیت عظامای این مدرسه عالی سپهسالار با پادشاه وقت است بر حسب وقتنامه نسبت باین موضوع بنده در يك روزی که شرفیاب حضور مبارک اعلی حضرت همایونی شدم از ایشان راجع باین موضوع کسب عقیده کردم و عرض کردم مشکلاتش این است و در این باب اعلی حضرت از نظر تالیفی که دارند چه نظریه اتخاذ میفرمایند ؟ ایشان بیاناتی فرمودند که من در همان تاریخ آن بیانات را نوشتم و عین بیانات ملوکانه را راجع باین قسمت بدون کم و کسر بعرض آقایان میرسانم تا در ضمن معلوم شود که اعلی حضرت همایونی هم نسبت باین موضوع و مقصود کمال علاقمندی را دارند .

وقتی که این موضوع را بعرض رسانیدم اعلی حضرت همایون شاهنشاهی علاقمندی کامل باین امر ابراز داشته و فرمودند که بعقیده ایشان : تأسیس این نوع مدارس برای اطلاع بر فلسفه قدیم و جدید است و افکار فلاسفه بزرگ شرق و غرب و مخصوصاً فلاسفه مشهور و معروف ایران و نیز اطلاع بر حقایق عقاید اسلامی که بسیار مفید است و باید مخصوصاً

اشخاص دانشمند و پرهیز کار برای ترویج اصول عقاید اسلامی و کاشتن نخم تقوی در دل‌های مردم تهیه نمایند بنابراین باید تشکیلات و برنامه دروس آن بر اساس محکم و متین نهاده شود تا عامه مردم از حقایق دانش و اسلام استفاده کامل بنمایند (صحیح است)

جمعی از نمایندگان - دستور دستور

رئیس - آقای نخست وزیر فرمایشی داشتید؟

نخست وزیر - نه خیر آقای قاضی ندارد وارد دستور بشوید

اگر لازم شد عریضی میکنم

[۳ - بقیه شور در لایحه طرح پیمان بین سه دولت]

رئیس - پیشنهادهائی که راجع باین پیمان رسیده است قرائت میشود . آقای طباطبائی

محمد طباطبائی - عرض کنم که اگر آقایان اجازه بدهند چون وقت کم داریم و کار زیاد این پیشنهادات و اعتراضات هم چاپ و توزیع شده و نزد آقایان هست و همه خوانده اند چه لزومی دارد که باز مجدداً قرائت شود .

دکتر جوان - نه خیر آقا باید خوانده شود .

طباطبائی - چه ازومی دارد آقا ظهر گذشته است پیشنهادهای چاپ شده از دهه آقایان موجود است دیگر خواندن موضوع ندارد

دکتر جوان - نه خیر آقا شما چه اصراری دارید امروز تمام نشود فردا هم جلسه میکنیم بگذارید آقایانی که در شور اول ایرادات و اعتراضاتی دارند اظهار کنند . (طباطبائی - لازم نیست) چرا آقا لازم نیست؟ میفرمائید چاپ شده است باشد چاپ شده باشد در نظامنامه داخلی مجلس تصریح شده است که آقایانی که در شور اول ایرادات و اعتراضاتی دارند باید اظهار کنند بعد طبع و توزیع شود حالا که طبع و توزیع شده است چه جور میشود گفت در مجلس اظهار شده؟ جز اینکه خوانده شود؟ (صحیح است) والا طبعش کافی نیست باید خوانده شود (صحیح است) تا بشود گفت در مجلس اظهار شده است (صحیح است آقا خوانده میشود)

رئیس - آقای لقیقانی

لیقوانی - هر يك از این پیشنهاداتی که در داد که خیلی مفصل است خوبست پیشنهادش دیگر خوانده نشود و همان متن اعتراض و پیشنهاد خوانده شود (صحیح است)

جمعی از نمایندگان - خوانده شود

رئیس - پیشنهادات بقریبی که رسیده است و چاپ شده است خوانده میشود .

پیشنهاد آقای نوبخت :

اعتراضات بقرارداد ایران و انگلیس و شوروی که برای شور اول از طرف آقای نوبخت تقدیم شده است :

ریاست محترم مجلس شورای ملی - در باب ماده واحده لایحه قرارداد ایران و شوروی و انگلستان معترض هستم و اعتراض خود را بعنوان رجوع بکمیسسیون تقدیم و در شور اول و دوم حق بیان دلیل و برهان و مذاکره در اطراف آن را برای خود محفوظ میدارم

نوبخت - اجازه میفرمائید

رئیس - در قابلیت رجوع این پیشنهاد بکمیسسیون توضیح لازم ندارد .

نوبخت - مختصراً عرض میکنم

رئیس - آقایانی که

(همه نمایندگان)

بیات - اجازه میفرمائید؟

رئیس - بفرمائید

بیات - در پیشنهادات وقتی که تبدیل عبارات و کلمات میشود يك وقت بطور کلی اظهار مخالفت میشود که آن اظهار مخالفت رأی لازم ندارد و در موقع رأی گرفتن وقتی که رأی ندادند همان مخالفت با آن اصل است و موافقت با این قسمت که اینطور اظهار رأی میشود یعنی رأی مخالف میدهند نسبت باصل موضوع ولی البته اگر اصلاحاتی باشد و در مورد فصل و مواد اصلاحاتش پیشنهاد شده باشد برای آن اصلاحات رأی بارجاع بکمیسسیون گرفته میشود مطابق ماده ۳۲ نظامنامه داخلی (صحیح است) و این پیشنهادات وقتی بعنوان اصلاح داده شد باید ارجاع بکمیسسیون بشود یعنی وقتی مجلس رأی

بارجاع بکمیسسیون داد ارجاع میشود ولی در این اصلاحی که خوانده شد چون نسبت باین فصل اصلاً مخالفتی نکرده اند این رأی لازم ندارد و در موقع رأی کلی اگر موافقت با ایشان دانته باشند آقایان رأی نمیدهند (صحیح است) و اگر رأی دادند که موافقت با پیشنهاد ایشان نشده است .

رئیس - آقای نخست وزیر فرمایشی داشتند؟

نخست وزیر - عرض بنده همین بود که ایشان هم اظهار فرمودند این پیشنهاد آقای نوبخت و باقی دیگر که این طور است این رأی لازم ندارد اینک مرقوم فرموده اند من با این عهد نامه مخالف هستم بیان ایشان را در جلسه گذشته در ضمن کلیات مفصلاً فرمودند و موضوع طرح شد ولی حالا همانطور که آقای بیات فرمودند و خاطر نشان کردند اینها هیچکدام تصرف اصلاحی در اصل عهدنامه نیست و تغییر و تبدیلی در عهدنامه نداده اند فقط اظهار مخالفت کرده اند مخالفت را هم در جلسه گذشته بیان کردند دلایشان را هم فرمودند و باز هم موقع خواهند داشت برای اظهار مخالفت حالا حرف در این است که پیشنهادهائی که باید به کمیسسیون ارجاع بشود و در مواد و فصول پیمان است باید مطرح شود و به بینند که اصلاح باید بشود یا نشود و بکمیسسیون ارجاع بشود یا نشود آنها را باید مطرح کرد (صحیح است)

تهرانچی - بنده پیشنهادی دارم . اجازه میفرمائید؟ حالا میخواهم عرض کنم

جمعی از نمایندگان - خیر نمیشود . نمیشود

تهرانچی - بنده يك تذکری دارم پیشنهادی برای توضیح میخواهم عرض کنم راجع بفصول و مواد نیست

رئیس - بفرمائید

تهرانچی - همینطور که جناب آقای نخست وزیر هم فرمودند بعضی از این پیشنهادات و اعتراضات در کلیات است و بعضی در فصول اینها باید قبلاً مرتب بشود آنها اینکه در فصول پیشنهاد کرده اند آنها باید مطرح شود و در قبول یا عدم قبول ارجاع بکمیسسیون مجلس اظهار نظر بکنند و این مرتب کردنش يك وقتی لازم دارد و خپال نمیکنم حالا هیئت محترم رئیسه

که این کار را باید بکنند مجال مرتب کردن این کار را داشته باشند که کدام در فصول است و کدام در کلیات باین جهت بنده پیشنهاد ختم جلسه را میکنم که برای سه ساعت بعد از ظهر جلسه تشکیل شود . (همه نمایندگان - خیر لازم نیست - زنگ رئیس)

رئیس - پیشنهاد در کلیات نیست آقای پیشنهاد در مواد است که داده شده مرتب هم هست یکی یکی قرائت میشود و نظر مجلس خواسته میشود (نمایندگان - بسیار خوب - صحیح است)

رئیس - پیشنهاد آقای مهدب

در فصل اول بجای کلمه (استقلال سیاسی) لازم است استقلال کامل نوشته شود

رئیس - رجوع می شود بکمیسسیون ... (عده از نمایندگان - رأی باید گرفته شود)

رئیس - رأی گرفته میشود بقابل توجه بودن این پیشنهاد آقایان موافقین برخیزند

جمعی از نمایندگان - هنوز توضیح نداده اند آقا

رئیس - توضیح لازم ندارد آقا عده از نمایندگان - چرا چرا

رئیس - پس بفرمائید

مهدب - بنده چون موقع گذشته است ناچارم مختصراً عرض کنم مقدمتاً عرض میکنم اولاً بنده موافقم با این پیمان دولت و آبرو ضرور میدانم و واجب میدانم نه اینکه اگر هم نشد عیبی ندارد خیر لازم ضرور میدانم . عرض میکنم خدمت آقایان دلبای امروز غیر از دلبای قدیم است در دلبای قدیم فلان مملکت با همسایه اش سروکاری نداشت ولی امروز باید با همسایه اش سروکار داشته باشد البته وقتی بنا شد سروکار داشته باشد هر چه بهتر باشد منفعتش برای طرفین زیاد تر و بهتر و بیشتر است به همین سبب بعقیده بنده در این پیمان يك اصلاحاتی هست که بنظر بنده رسیده که میخواستم عرض کنم چاپ هم شده و بنظر آقایان محترم رسیده حالا در این پیشنهادی که دارم یکی از موادش این است که دولت آمریکا در این پیمان شرکت کند اما این را بعد از آنکه

توضیحاتی از جناب آقای نخست وزیر شنیدم این قسمت از پیشنهاد را پس میگیرم ولی مابقی آنرا آقایان ملاحظه فرموده اند اگر مقتضی میدانند دوباره بخوانند آنوقت اگر صلاح دانستند اجازه فرمودند برود بکمیسیون و در آنجا توضیح بدهم و آنوقت یاد میکنند یا میپذیرند (صحیح است - احسنت) علی ای حال چون بنده رأی اعتماد نسبت باین هیئت دولت داده ام و معتقدم جناب آقای فروغی و سایر آقایان وزراء محترم که کوشش خودشان را مینمایند این پیمان هم معامله قانون داد گستری نیست که بنده اینجا رأی بدهم و حتماً اجراء بشود بلکه معامله طریفنی است و دو طرفی است و وقتی که بنده یک چیزی میخواهم یک پیشنهادی دارم یا یک اعتراضی دارم باید دید طرف قبول میکنند یا نه ؟ لذا پیشنهاداتم را تفسیر نمیکنم این را ببرد بکمیسیون و در خارج یعنی در کمیسیون توضیحات خودم را عرض خواهم کرد (صحیح است)

رئیس - موافقین با این پیشنهاد برخیزند .

جمعی از نمایندگان - پس گرفتند .

مهندس - خیر فقط یک قسمتش که مربوط بآمریکا بود که دولت آمریکا هم شرکت کنند بعد از توضیحات جناب آقای نخست وزیر پس گرفتیم نه قسمت های دیگرش را و باقی مواد برود بکمیسیون خارجه .

رئیس - رأی میگیریم موافقین با این قسمت برخیزند (اکثر برخاستند) تصویب شد .

طوسی - در این فصل اول آقایان رضوی و دکتر جوان هم همین موضوع را که الان اظهار شد پیشنهاد کرده اند

دکتر جوان - عریضه بنده ، اعتراضات بنده نظیر این قسمت نبود باید خوانده شود و رأی هم گرفته شود .

طوسی - بن همان فرمایشات شماست . اجازه میفرمائید جواب عرض کنم ؟

دکتر جوان - آقا شما دیگر نباید دخالت کنید باید بخوانید دیگر

طوسی - ببخشید آقا چون فرمودند که همه اعتراضات

فصل بفصل خوانده شود و بترتیب فصول و مواد معین کرده اند اگر بخواهیم همه را که یک جور است بخوانیم باشکال بر میخوریم .

دکتر جوان - شما چکار دارید بخوانید آقا

طوسی - بسیار خوب عیبی ندارد میفرمائید میخوانیم .

آقای دکتر جوان در فصل اول پیشنهاد کرده اند : در فصول پیمان در سه محل عنوان (استقلال سیاسی) قید و در نتیجه عنوان (استقلال اقتصادی) مستثنی شده در صورتیکه اگر بجای (کلمه سیاسی) نوشته میشد (استقلال کلان ایران) اشکال نامبرده رفع میگردید .

دکتر جوان - باقیش را هم بخوانید .

طوسی - نمیشود فصل بفصل باید خوانده شود . باقی پیشنهاد آقا مربوط بفصل سوم است و ما حالا در فصل اول هستیم

دکتر جوان - بخوان آقا .

دشمنی - آقا بخوان چرا این جور میکنی ؟

طوسی - بسیار خوب بچشم .

اعتبار - اجازه میفرمائید ؟

رئیس - بفرمائید .

اعتبار - این فرمایش آقای رئیس بنظر بنده وارد نیست چون فصل بفصل که ما میخوانیم یک پیشنهاداتی داده شده است اینها را باید خواند مجلس یا قابل توجه میدانند یا میدانند بنظر بنده در هر موضوع اعتراض و پیشنهادی اینقدر صحبت کردن وقت تلف کردن است (صحیح است) باید خواند و مجلس یا رأی میدهد یا رأی نمیدهد .

رئیس - اینطور نیست . در این صورتی که داده اند آقایان قید کرده اند که مادر فلان ماده و فلان اصل و فلان قسمت پیشنهاد داریم ، اعتراض داریم و اصلاحاتی فرستاده اند باینجهت است که گفته ایم این جور فصل بفصل بخوانند و البته هر پیشنهادی هم برسد باید خوانده شود و خوانده میشود (صحیح است) .

سزاوار - اجازه میفرمائید ؟

رئیس - بفرمائید

سزاوار - اینجا خوبست یک فرمولی برای اینکار پیدا

کنید یک کسی یک پیشنهادات مختلفه دارد ، در یک فصل یا در چند فصل اینها را یکی یکی بخوانید و جدا جدا رأی بگیرید بهر حال باید یک فرمولی ترتیب بدهید که روی آن عمل بشود دیگر در هر پیشنهادی اینقدر صحبت نشود .

طوسی - بقیه پیشنهاد آقای دکتر جوان که عرض کردم راجع بفصل سوم است .

۲ - وجود جمله .

دکتر جوان - قسمت دیگر است این نیست (آقای طوسی این قسم خوانند)

۲ - تعهدات اقتصادی در پیمان از طرف دولت ایران ذکر شده و این امر با داشتن استقلال اقتصادی ایران منافات ندارد و بنده عقیده دارم که عنوان (استقلال اقتصادی) بعد از جمله (استقلال سیاسی) باید علاوه شود .

دکتر جوان - باز هم هست .

(آقای طوسی این قسم قرائت نمودند)

۲ - وجود جمله (معاضدت قوای ایرانی محدود بحفظ امنیت داخلی در خاک ایران خواهد بود) کشور ما را بجنبه با دوات بیگانه دیگر خواهد کشید و این مضر است و اگر بجای عبارت بالا نوشته میشد (ولیکن دولت ایران بهیچوجه معاضدت لشکری نخواهد نمود) تا اندازه رفع اشکال میشد .

دکتر جوان - یکی دیگر هم هست آنرا هم بخوانید : (این قسم خوانده شد)

۳ - در ماده الف در فصل سوم موضوع معاضدت لشکری در حدود امنیت داخلی خواهد بود مبهم است باید اصلاح شود و همچنین راجع بقرار داد مالی که در فصل چهارم قید شده باید تصریح شود که منوط بتصویب مجلس شورای ملی است

دکتر جوان - آت اولی را هم قرائت بفرمائید دیگر تمام میشود

طوسی - کدام یک را ؟

دکتر جوان - در آن ورقه اعتراض اولی (این قسم قرائت شد)

۱ - آنچه در پیمان منافی برای انگلستان و شوروی منظور بوده ذکر شده با این ترتیب ذکر عنوان (اتحاد)

در پیمان مورد ندارد باید حذف شود

دکتر جوان - صحیح است

عده از نمایندگان - رأی بگیرید

رئیس - بکدام یک رأی بگیریم ؟

دکتر جوان - هر دو یکی است آقا

وزیر امور خارجه - اجازه می فرمائید آقا ؟ من تصور میکنم باین ترتیبی که پیشنهادات قرائت میشود و رأی گرفته میشود ما را بمقصود امیرساند باین معنی که آقای دکتر جوان فرض بفرمائید در سه چهار فصل اظهار عقیده کرده اند و نیز ممکن است آقایان نمایندگان محترم نسبت بیک قسمت هائی از فصول و مواد پیشنهادهائی بدهند و در پیشنهادات اصلاحی ممکن است نمایندگان محترم نسبت بیک قسمت آن را قابل توجه بدانند و بکمیسیون رجوع شود و دو تایش را رد کنند و بنده خیال میکنم اگر تمام اینها را بخوانند و رأی بدهند بعد به پیشنهاد دیگری پردازند و رأی بدهند یا ندهند این صحیح نیست بعقیده بنده اگر بخواهیم به آقای دکتر جوان رأی بدهیم این مطلبی است ولی اگر بنظریات ایشان بخواهیم بحث کنیم و مجلس رأی بدهد آن موضوع علیحده است و بعقیده بنده چون وقت هم کم است بهتر است همانطور که آقای تهرانی پیشنهاد فرمودند جناب آقای رئیس مقرر بفرمائید که این پیشنهادها و اعتراضات دسته دسته شده و صفحه بندی بشود فرض بفرمائید نسبت باستقلال سیاسی یا استقلال اقتصادی چند نفر از آقایان پیشنهاد داده اند اینها همه یک دفعه خوانده شود که نسبت بقضیه استقلال آقای دکتر جوان و آقایان دیگر مثلاً پیشنهادهائی داده اند آنوقت نسبت باین مطلب رأی گرفته شود برای ارجاع بکمیسیون اگر قابل توجه شد و مجلس آن را قابل ارجاع کمیسیون دانست می رود بکمیسیون اگر قابل توجه نشد که رد شده محسوب است (صحیح است) والا اگر بنا باشد بموضوعات مختلف که خوانده میشود نسبت بفصول مختلف پیشنهاد خوانده شود و رأی گرفته شود معلوم نیست که چه طور میشود و بکدام باید رأی گرفت و کدام قبول شده

و باید بکمیسسیون برود و کدام قابل توجه نشده است (نمایندگان - صحیح است)

رئیس - این موضوع همینطور که فرمودید ترتیب داده شده و پیشنهادات مربوط به فصل تنظیم شده که در فصل اول کمی و کمی پیشنهاد کرده اند و در فصل دوم چه اشخاصی پیشنهاد داده اند همینطور تمام را مرتب کرده اند همینطور هم قرار بود رأی گرفته شود در مجلس و رجوع شود بکمیسسیون حالا یکنفر که پیشنهاد داده است در سه چهار ماده پیشنهاد داده است البته رأی بخوانند بدهند ممکن است بنا یکی موافق باشند با یکی موافق نباشند پس خوب است بهمان ترتیبی که قرار داده شده بود که ماده به ماده هر کدام اظهار فرمودند خواننده میشود رأی گرفته میشود و هر کدام که قابل توجه شد میروند بکمیسسیون آقای بهبهانی .

بهبهانی - بنده تصور میکنم که آقای وزیر امور خارجه اشتباه کرده اند برای اینکه يك پیشنهاد موادی دارد البته ممکن است در يك ماده یا دو ماده اش در پیشنهادات موافقت شود ولی رأی به پیشنهاد گرفته میشود

جمعی از نمایندگان - خیر اینطور نیست (همه)

بهبهانی - ممکن است بواسطه همان يك ماده که درش هست و محل نظر است رأی بدهند آن پیشنهاد برود بکمیسسیون و در کمیسسیون ممکن است تجزیه شود آن قسمتی که منظور نظر است تصویب شود و ضمیمه شود مابقی رد شود .

نخست وزیر - اجازه میفرمائید . بعقیده بنده مطالب

آنقدر پیچیده نیست که آقایان نمایندگان آنقدر بحث میکنند مثلاً آقای دکتر جوان آنچه بنده می بینم سه فقره پیشنهاد داده اند ممکن بود این سه پیشنهاد را علیحده میگرداند بهر کدام از اینها میباید رأی گرفت حالا هم عرض بنده همین است آقای وزیر امور خارجه هم همینطور گفتند . فرضاً یکی از آقایان سه پیشنهاد داشتند این سه پیشنهاد را ممکن است آقایان یکی دو تاش را قبول داشته باشند یا هر سه تاش را قبول داشته باشند پس باید یکی یکی اینها گفته شود و رأی گرفته شود . هر کدام را که میخواهند

رأی میدهند حالا چون پیشنهاد آقای دکتر جوان مطرح شده بنده فقط تذکر میدهم که دوورقه پیشنهادی که ایشان داده اند دومیش تکرار اولی است و این سه تا اگر راجع باستقلال سیاسی و اقتصادی است که در پیشنهاد اولشان هم هست یکی هم راجع بمعاضدت قوای ایرانی که چطور باشد آنهم در پیشنهاد سومشان هست بنده اینطور میفهمم البته اصراری هم ندارم غرض این است که بعقیده بنده اگر این سه پیشنهاد يك ورقه را جدا جدا رأی بگیرند بهتر است و اشکالی هم ندارد

رئیس - آقای دکتر جوان

دکتر جوان - راجع به پیشنهاد برای اینکه سهل باشد بنده يك توضیحی میدهم . راجع باین پیشنهاد آنچه که در دفعه دوم طبع شده سر جای خودش هست یعنی آن دو نمره است ولی در قسمت اولی که در قبل از جلسه دادم تحت سه نمره است استدعا میکنم همان نمره اولش را طرح نفرمائید دیگر نمره دوم و سومش لزوم ندارد زیرا راجع به نمره دوم و سوم را بنده در دومی نوشته ام این است که آنچه که از بنده است باید رأی گرفته شود ولی از اولی نمره دوم و سوم را بنده پس میگیرم . راجع به سه فصل پیشنهاد داده ام .

امیر تیمور کلانی - اولی را بخوانید .

طوسی (منشی) - اول - آنچه در پیمان منافی برای انگلستان و شوروی منظور بوده ذکر شده با این ترتیب ذکر عنوان (اتحاد) در پیمان مورد ندارد باید حذف شود .

رئیس - موافقین با این پیشنهاد برخیزند .

(عده قلیلی برخاستند)

رئیس - قابل توجه نشد . فقره دوم خوانده میشود :

۱ - در فصول پیمان در سه محل عنوان (استقلال سیاسی) قید و در نتیجه عنوان (استقلال اقتصادی) مستثنی شده در صورتیکه اگر بجای کلمه (سیاسی) نوشته میشد (استقلال کامل ایران) اشکال نامبرده رفع میگردد .

رئیس این پیشنهاد که رأی داده شده و قابل توجه شده است . (نمایندگان - صحیح است)

دکتر جوان - دومیش را بخوانید .

طوسی - اجازه میفرمائید . امیدام چطور است که باز خطا مبحث میشود . اینجا گفتند در فصول يك بيك صحبت شود فصل اول خوانده شد . بقیه پیشنهاد در فصل دوم خوانده میشود (جمعی از نمایندگان - صحیح است)

طوسی - در فصل اول پیشنهاد آقای لایقوانی :

پیشنهاد میکنم آخر فصل اول باین ترتیب اصلاح شود تمامیت خاک ایران و حاکمیت ملی و استقلال نام و تمام ایران را محترم بدانند .

نخست وزیر - این تقریباً همان پیشنهاد سابق است البته ممکن است يك تفاوتهایی هم باهم داشته باشد ولی چون آن پیشنهاد رفت بکمیسسیون این پیشنهاد ایشان را هم البته منظور نظر قرار میدهم و آقایان اعضاء کمیسسیون نگاه میکنند از این فرمولهایی که پیشنهاد شده کدام بهتر است مورد توجه قرار میدهند .

طوسی - فصل سوم پیشنهاد آقای لایقوانی .

یکی از نمایندگان - فصل دوم چه شد .

طوسی - فصل دوم پیشنهاد ندارد .

فصل سوم - بند ج - پیشنهاد میکنم این بند بطریق ذیل اصلاح شود .

ج - هر نوع مساعدت و تسهیلات ممکنه بنمایند که برای منظور نگاهداری و بهبودی وسائل ارتباطیه مذکور در فقره (ب) تا حدی که مضیقه برای زراعت و صنایع حیاتی ایران حاصل نباشد مصلح و کارگر فراهم شود . لایقوانی .

لایقوانی - بنده اصل توضیح را در پیشنهاد اولم دادم این موضوع ساده است بایستی هر چه که راجع بفصل اول پیشنهاد شده در فصول بعدی هم باشد . بنده در فصل اول پیشنهادی داشتم و موافقت شد با تقاضای آقای نخست وزیر برود بکمیسسیون . در اینجا هم بنده در این قسمت چیزی که اضافه کردم این است تا حدی که مضیقه برای زراعت و صنایع حیاتی ایران حاصل نباشد البته این تا حدی احتیاج بتوضیح ندارد برای اینکه در موقع جنگ ممکن است خیلی عمل لازم

باشد مقدار زیادی کار گر لازم باشد در اینجا بنده در نظر گرفتم که اول احتیاجات اساسی ما در نظر گرفته شود . رئیس - موافقین با پیشنهاد آقای لایقوانی راجع بفصل سوم بند ج برخیزند .

(اکثر برخاستند)

رئیس - قابل توجه شد .

طوسی - در فصل سوم مربوط به آقای دکتر جوان .

۲ - وجود جمله (معاضدت قوای ایرانی محدود بحفظ امنیت داخلی در خاک ایران خواهد بود) کشور ما را بچنگ با دولت بیگانه دیگر خواهد کشید و این مضر است و اگر بجای عبارت بالا نوشته میشد (ولیکن دولت ایران بهیچوجه معاضدت لشکری نخواهد نمود) تا اندازه رفع اشکال میشد . رئیس - موافقین با پیشنهاد آقای دکتر جوان برخیزند (اکثر برخاستند)

رئیس - قابل توجه شد .

طوسی - در فصل سوم پیشنهاد آقای رضوی :

۲ - در بندالف از ماده ۲ فصل سوم نوشته شود قوای ایران امنیت داخلی خاک ایران را حفظ خواهند نمود .

عده از نمایندگان - رأی داده شده قابل توضیح نیست .

رضوی - بنده تقاضا میکنم پیشنهاد بنده برود بکمیسسیون و در آنجا مطرح شود .

مؤید احمدی - این هم با پیشنهاد آقای دکتر جوان برود بکمیسسیون . در همان زمینه است .

رئیس - موافقین با پیشنهاد آقای رضوی برخیزند .

اعتبار - اجازه میفرمائید . خواستم استدعا کنم پیشنهادهائی که در این قسمت هست گمان میکنم آقای نخست وزیر هم موافق باشند برود بکمیسسیون و در آنجا عطف نظری بکنند و عبارت بهتری تهیه شود که توافق کامل در آن حاصل شود این است که تقاضا میکنم پیشنهادی که قابل توجه میشود پیشنهاد مکرر او دیگر خوانده نشود و برود بکمیسسیون . (صحیح است)

رئیس - آقای انوار

انوار - این مسئله که آقای اعتبار فرمودند به بینید آقایان افکار سیاسی مختلف است همین ماده ای که آقای لیتوانی یک جور بیان کردند و یک جور پیشنهاد دادند مثلاً بنده هم پیشنهاد داده ام و تفاوت دارد و بطور دیگر داده ام و بنده هم توضیح دارم دیگر. این نظر شما همانطور که در مجلس قرار شد این پیمان بطور عادی و بطور آزادی و بطور راحتی بگذرد نه اینکه فشار بیاورد و آقای مهندس بگوید والله موافقم هر کسی باید عقیده خودش را بیان کند. پس وقتی بنا شد آزادی داده شود هر کس پیشنهاد خودش را میکند و توضیح میدهد دولت هم که موافقت میکند می رود بکمسیون و بعد ماده اصلاح میشود و می آید در مجلس.

رئیس - آقای سزاوار

سزاوار - البته تصدیق میفرمائید که هر جمله ای که تغییر و تبدیل میکند بحدف یک کلمه ای یا یک عبارتی یا یک معنای دیگری را بر او مترتب میشود بنا بر این هر پیشنهاد دهنده یک مقصود و منظوری داشته است معلوم نیست که تمام این پیشنهاد دهندگان در یک فصل یا در یک عبارت یک کلمه کم و زیاد کردند همه مقصودشان از آن پیشنهادها یکی باشد بنا بر این بنظر بنده پیشنهادها همه باید قرائت شود و توضیح هم پیشنهاد دهنده بدهد و برود بکمسیون منتهی در کمسیون این پیشنهادات جمع آوری میشود و آن چیزهایی که مربوط به یک موضوع است دیگر لازم نیست آنها را تکرار کنند و بیاورند به مجلس برای شور دوم بلکه نظر آقایان تأمین میشود بر میگردند به مجلس برای شور دوم.

رئیس - آقای دشتی

دشتی - اظهارات آقای انوار بنظر بنده ناموجه است چون موضوع صحبت این است که پیشنهادهایی هست که مفهومش یکی است مشابه است عیناً و قتیکه اولی را رأی گرفتند دومی معنی ندارد آقای انوار دلیل آوردند که در کیفیت استدلال اشخاص فرق میکند ممکن است بنده و ایشان در یک موضوع مشابهی یک جور پیشنهاد داده باشیم ولی کیفیت استدلال من با کیفیت استدلال ایشان فرق داشته باشد اینهم

بنظر بنده ناموجه است قصداً این است که مجلس را متقاعد کنند که رأی بدهد و قتیکه مجلس متقاعد شد و رأی داد دیگر فایده اش چه چیز است. بالاخره مابک نظامنامه ای داریم و مطابق آن باید رفتار کنیم پیشنهادی اگر رأی داده شد مشابه آنها دیگر لازم نیست مطرح شود چرا مطابق نظامنامه رفتار نمیکنید آقایان و مطالب را آنقدر بفرج میکنید رئیس - بدیهی است یک پیشنهادی که تصویب شد اگر پیشنهاد مشابهی شد دیگر مناسبت ندارد خوانده شود و رأی گرفته شود. آقای هاشمی.

هاشمی - بنده هم هم عقیده با آقای سزاوار هستم چون نوبت به بنده نرسید حالا عرض میکنم بر فرض توارد فکری شده باشد و عبارت هم تشابه نداشته باشد توافق کامل درش نباشد ممکن است یک نفر حاضر نباشد از فکر خودش صرف نظر کند پس بهتر این است یکی یکی خوانده شود اگر در عبارتی توافق تام باشد آنوقت چون رأی اولی را داده بودیم و روشن شده است دیگر رأی لازم نیست و گرنه خوانده شود و رأی بگیریم.

رئیس - آقای دکتر جوان

دکتر جوان - بنده تصور میکنم اگر بنا باشد به پیشنهادات مشابه دومرتبه رأی گرفته شود اساساً برای آقایان انوار و سزاوار هم خوب نیست برای اینکه ممکن است مجلس که بیک موضوعی رأی داد من میترسم آن عبارت فرضاً آقای انوار یاد دیگری پیشنهاد کرده اند چون ببینند آن منافات دارد با آنچه رأی گرفته شده رد کنند ولی چون می رود بکمسیون این است که دو جور رأی یک مرتبه نمیتوان داد قابل توجه دانستند می رود بکمسیون آنچه صحبت میشود مثل اینکه پیشنهاد اولی بنده را رأی ندادند و گفتند چون اول مجلس در مورد پیشنهاد دیگری رأی داده است برود بکمسیون بنده هم موافقت کردم نظر صحیحی هم بوده است.

نخست وزیر - مطلب همین است. اختلاف دلیل که اختلاف پیشنهاد میشود یک پیشنهادی که بنده دارم یک دلیلی دارم هزار دلیل دیگر هم ممکن است داشته باشد حالا چون دلیل دیگر پیش آمد پس تکرار کنند اینکه میشود

عمل مجلس هم سابق بر این همین بوده وقتی یک پیشنهادی قابل توجه میشده پیشنهادات مشابه آن میرفته بکمسیون.

رئیس - آقای دکتر ملک زاده

دکتر ملک زاده - اولاً آقایان منشیها توجه بفرمایند اجازه هائی را که آقایان میخواهند بنویسند. ثانیاً عرض کنم پیشنهاد برای چه میشود؟ برای این میشود که مورد توجه مجلس واقع شود و در نتیجه مورد توجه شد برود بکمسیون و در آنجا بحث شود. این مقصود از پیشنهاد است در صورتیکه در پیشنهادهایی که شبیه بیکدیگر است یکی از اینها مورد توجه واقع شد طبعاً پیشنهاداتی که در ردیف آنست مورد توجهند و قطعاً مجلس نسبت بآنها هم رأی خواهد داد و دیگر لازم نیست رأی گرفته شود.

(پیشنهاد ذیل خوانده شد)

۱- در فصل سوم فقره ۱۱ کر نام آلمان بی مناسبت است زیرا برای دولت و ملت ایران هر دولتی که روابط همکاری و پیمان خاصی نداشته باشد و بخواهد کوچکترین تجاوزی نماید متجاوز شناخته خواهد شد باین مناسبت بجای هر تجاوزی از جانب دولت آلمان یا هر دولت دیگری باید نوشته شود هر دولت متجاوزی.

۲- در فصل سوم در قسمت الفاز بند دوم بجای (ولیکن معاضدت قوای ایرانی محدود بحفظ امنیت داخلی در خاک ایران خواهد بود) نوشته شود (ولیکن دول متحده تقاضای قوای ایرانی نخواهند کرد).

یکی از نمایندگان - دو پیشنهاد است.

طوسی - موضوع یکی است مربوط بفصل سوم است. اعتبار - پیشنهاد مال کمی است.

طوسی - پیشنهاد بنده است.

چند نفر از نمایندگان - دو پیشنهاد است جدا جدا باید خوانده شود. دو رأی لازم دارد.

طوسی - پس در قسمت اول رأی بدهید.

جمعی از نمایندگان - عده برای مذاکره کافی نیست.

طوسی - ممکن است تنفس بدهید یا جلسه ختم شود.

رئیس - آقای طباطبائی

سید محمد طباطبائی - اجازه بدهید جلسه را تعطیل کنیم و این پیشنهادها را هم تنظیم کنند و تکلیف خواندن اینها را معین کنید که بعد آنقدر معطل نشویم. ممکن است موافقت کنید عصر جلسه دوباره تشکیل شود یا فردا.

جمعی از نمایندگان - عصر.

رئیس - آقای دکتر طاهری.

دکتر طاهری - چون یک ساعت بعد از ظهر است کار مهمی است اگر آقایان موافقت بفرمایند جلسه بعنوان تنفس ختم شود و سه بعد از ظهر (چند نفر از نمایندگان - چهار) خیر سه بعد از ظهر همان چهار میشود. می آئیم و دو دقیقه جلسه را تشکیل میدهم و کار را تمام میکنیم. پیشنهادات را هم در این ضمن ترتیب بفرمائید. (نمایندگان - صحیح است).

نخست وزیر - بنده هم همین تمنی را دارم حالا تنفس بفرمائید سه ساعت یا چهار ساعت بعد از ظهر دوباره تشکیل شود (در اینموقع جلسه برای تنفس تعطیل و پنج ساعت بعد از ظهر مجدداً تشکیل گردید).

طوسی - اجازه میفرمائید؟

رئیس - بفرمائید.

طوسی - اولاً خاطر آقایان را متذکر کنم همانطور که منظور اکثریت آقایان بود همانطور فصل بفصل ردیف شده پیشنهادات خوانده میشود و نسبت بهر یک مذاکره میشود و رأی گرفته میشود. حالا پیشنهادهای راجع بفصل سوم.

پیشنهاد آقای طوسی.

۱- در فصل سوم فقره ۱ ذکر نام آلمان بی مناسبت است زیرا برای دولت و ملت ایران هر دولتی که روابط همکاری و پیمان خاصی نداشته باشد و بخواهد کوچکترین تجاوزی نماید متجاوز شناخته خواهد شد باین مناسبت بجای هر تجاوزی از جانب دولت آلمان یا هر دولت دیگری باید نوشته شود هر دولت متجاوزی.

طوسی - بنده در این قسمت توضیح زیادی ندارم خیال میکنم محتاج هم نباشد و پیشنهاد بنده روشن است اساساً معتقد

حلیتیم که هدف خاصی داشته باشیم همانطور که عرض شد هر تجاوز کننده ای برای دولت و ملت ایران متجاوز شناخته می شود.

رئیس - رأی گرفته میشود باین پیشنهاد موافقین برخیزند (عده قلیلی برخاستند) قابل توجه شد. پیشنهاد آقای دکتر تاج بخش

فصل سوم بدین طریق اصلاح میشود -

۱- دول متحده هر يك منفرداً و مشترکاً متعهد میشود که به جمیع وسایلی که در اختیار دارند ایران را در مقابل هر دولت متجاوز دیگر دفاع و حفظ نمایند

دکتر تاج بخش - البته لازم نیست که اسم يك دولت برده شود

رئیس - موافقین با این پیشنهاد برخیزند (چند نفری برخاستند)

رئیس - تصویب نشد. پیشنهاد آقای اوحدی بنده پیشنهاد میکنم قسمت اول فصل ۳ بشرح زیر اصلاح شود

دول متحده مشترکاً و هر يك منفرداً متعهد میشود که هر گاه جبهه جنگ در خاک ایران واقع گردد به جمیع وسائلی که در اختیار دارند دفاع نمایند

رئیس - موافقین باین پیشنهاد برخیزند (چند نفری برخاستند)

رئیس - تصویب نشد. پیشنهاد دیگر

اول - در قسمت ۲ - قبل از کلامه اعلیحضرت نوشته شود دولت اعلیحضرت زیرا در قسمت ۱ هم دول متحد نوشته شده است و تمهید کرده اند بنا بر این تمهید اعلیحضرت نه تنها در کشور مشروطه تحمیل به شخص اعلیحضرت است و برای ملت ایران گوارا نیست که شاهنشاه جوان آنها منفرداً شانه خود را زیر بار کاری که در عهده دولت است بدهند. دستمای

رئیس - موافقین با این پیشنهاد برخیزند (کسی قیام نکرد)

رئیس - تصویب نشد. پیشنهاد آقای رضوی

طوسی - چشم. پیشنهاد آقای دهستانی.

دوم - در قسمت الف - بعد از کلامه ممکن شود اضافه گردد در صورتیکه باستقلال سیاسی و اقتصادی و آسایش جانی و مالی افراد کشور ایران لطمه و زبانی وارد نشود از دول متحده مضایقه نکنند و بعد از کلامه ولیکن نوشته شود قوا و اسلحه جنگی ایران از این همکاری مستثنی خواهد بود.

رئیس - موافقین با پیشنهاد آقای دهستانی برخیزند (چند نفری برخاستند)

رئیس - تصویب نشد. پیشنهاد آقایان مسعودی خراسانی گودرزیا - شجاع.

بند الف از فقره ۲ باین عبارت نوشته شود (بمبارت بند الف اعتراضاتی وارد است)

الف - به جمیع وسائلی که در دست دارند و بهر وجه ممکن شود با دول متحده همکاری کنند در حدود این پیمان تا تمهید فوق انجام شود - لیکن دول متحده تقاضای مباحثات نظامی از دولت ایران ندارند و قوای ایران برای حفظ امنیت داخلی است و دفاع از هر دولت مهاجمی بر حسب بند الف بر عهده دول متحده است.

رئیس - موافقین با این پیشنهاد برخیزند.

عده از نمایندگان - رأی لازم ندارد. مشابه است.

رئیس - آقای دکتر ملک زاده.

دکتر ملک زاده - این ماده بمقتضای بنده مورد توجه عموم نمایندگان مجلس است و اگر نظر محترم آقایان باشد و حافظه شان اجازه بدهد این در مجلس خصوصی مفصلاً مذاکره شد آقای وزیر امور خارجه هم یادداشت فرمودند اغلب نمایندگان هم توجه داشتند مخصوصاً این پیشنهاد با عبارت مختلف و بصورت مختلف مورد توجه واقع شده است و خصوصاً آنچه بنده تذکر میدهم برای این است که هیئت دولت و آقایان اعضای کمیسیون هم بدانند که مخصوصاً این ماده مورد توجه مجلس است و يك نظر مخصوصی باید در اصلاح و تأمین نظریات نمایندگان بفرمایند.

رئیس - مجلس که تصویب نکرد پیشنهاد را مجلس که رأی

نداد.

جمعی از نمایندگان - چرا ارجاع بفرمائید بکمیسیون نخست وزیر - ارجاع بفرمائید بکمیسیون.

رئیس - ولیکن باید بتصویب مجلس برود بکمیسیون. **امیر تیمور** - رأی بگیرد.

اقبال - تصویب شده است.

رئیس - دو مرتبه که نمیشود رأی گرفت.

اقبال - آقای نخست وزیر میفرمایند بکمیسیون فرستاده شود (نمایندگان - صحیح است)

رئیس - بکمیسیون میرود. پیشنهاد آقای سزاوار **دکتر طاهری** - این پیشنهاد آقایان مسعودی و شجاع و گودرزیا چهار پیشنهادش راجع بماده سه است و قسمتی که راجع بماده سه است چرایکیش را میخوانید. بقیه اش را هم بخوانید تمام شود و بعد بروید سر مال دیگری

طوسی - اجازه میفرمائید. اینجا بطور ترتیب داده ایم که هر يك از این مواد اول و دوم و سوم دارد و بند الف و ب و ج دارد. مطابق ترتیب اینها را میخوانیم. همش خوانده خواهد شد. این فرمایشات بیشتر اسباب کندی کار است. همینطور که خوانده شده است بگذارید تمام شود (نمایندگان - صحیح است) پیشنهاد آقای سزاوار.

پیشنهاد اول

چون در بند اول و قسمت الف از بند دوم فصل سوم همکاری دولت ایران با دول متحده در مقابل تجاوزات بیگانه تصریح و از طرفی معاضدت قوای ایران را محدود بحفظ امنیت داخلی در خاک ایران نموده اند این قسمت دارای ابهام و اجالی است که ممکن است در آتی ایجاد اشکال نماید بنا بر این قسمت الف از بند دوم از فصل سوم را بشرح زیر اصلاح و پیشنهاد مینماید:

(الف - به جمیع وسائلی که در دست دارند تا حد امکان با دول متحده همکاری کنند تا تمهید فوق انجام یابد ولیکن معاضدت قوای ایران محدود بحفظ امنیت داخلی در خاک ایران در مقابل تجاوزات احتمالی داخلی خواهد بود.)

دکتر جوان - مشابه است
سز اوار - بنده توضیح دارم.
رئیس - بفرمائید.

سز اوار - آنچه از مذاکراتی که در اطراف فصل سوم و مواد آن بعمل آمده بر میآید این است که مسلم است معاضدت قوای ایرانی بادل متحده محدود بحفظ امنیت داخلی در خاک ایران خواهد بود ولی کلمه امنیت در اینجا بمعنی امن بنظر بنده ممکن است مورد تفسیر دیگری واقع شود یعنی فرض کنیم دولت بیگانه ای بکشور ما تجاوزی کرد مسلم است امنیت ما مورد تهدید واقع میشود بنابراین اینطور ممکن است تفسیر شود که چون امنیت در اینموقع مورد تهدید واقع شده است ما ناچاریم از اینکه همکاری کنیم یعنی مبارزه کند نیروی نظامی ما با قشون بیگانه که تجاوز کرده در صورتیکه منظور این نیست منظور این است که نیروی نظامی ایران فقط در خاک ایران امنیت داخلی را حفظ کند آنها هم نسبت بتجاوزات داخلی بنابراین این قسمت بنظر بنده چه عیب دارد که اگر این عبارت با یک جمله اضافی که بنده پیشنهاد کردم تکمیل شود که بعد از این مورد سوء استفاده نشود و ما هم بعدها مجبور نباشیم در قبالت تفسیر و تعبیر دیگری دچار زحمت بشویم.
رئیس - موافقین با پیشنهاد آقای سز اوار بر خیزند.

عده اول نمایندگان - برود کمیسیون

دکتر جوان - اجازه میفرمائید. با این نظریه آقای سز اوار گمان میکنم کسی مخالف نباشد برای اینکه موضوعی است که در کمیسیون مطرح هم خواهد شد و قبلاً چون پیشنهاد دیگری قابل توجه شده است بنده میترسم رأی گرفته شود و شاید روی عدم توجه رأی داده شود. این است که موافقت بفرمائید برود کمیسیون.

رئیس - یک ترتیبی داده شد باید همان ترتیب را تعقیب کرد قرار شد که پیشنهادات خوانده شود رأی گرفته بشود بقابل توجه بودن آن بعد برود کمیسیون. هر ساعت که یک کسی حرف بزند که نمیشود. بنده وظیفه خودم را اقدام میکنم و هر ساعت یک تکلیفی میشود آنرا تغییر داد. پیشنهادی

انوار - بنده استرداد میکنم و میخواستم عرض کنم که رئیس کمیسیون حق ندارد تقاضای ارجاع بکمیسیون بکند بلکه مخیر حق دارد

رئیس - آقای هاشمی

هاشمی - یک تصدیمی گرفته شد و بهمان شکل هم اینجا تنظیم شده اگر آقایان بپذیرند مواد بهمین ترتیب خوانده شود و رأی گرفته شود

رئیس - رای میگیریم به پیشنهاد آقای انوار

جمعی از نمایندگان - استرداد کردند

رئیس - پیشنهاد آقای محیط

فصل سوم بنده مخالف میگوید - بجمیع وسائلی که در دست دارند و بهره چه ممکن شود با دول متحده همکاری کند تا تعهد فوق انجام یابد ولیکن معاضدت قوای ایرانی محدود بحفظ امنیت داخلی در خاک ایران خواهد بود.

بعقیده بنده باید نوشته شود که دول متحده به هیچ وجه استفاده از قوای ایرانی نخواهد نمود و در آخر فصل سوم مینویسد دول متحده حوائج ضروری ایران را کاملاً منظور نظر خواهند داشت عبارت فوق چه تأثیری برای ما خواهد داشت لااقل باید بنویسند حوائج ضروری ایران را تأمین می نمائیم.

رئیس - رای میگیریم.

محیط - کمیسیون ارجاع شود

پیشنهاد آقای آزادی

۱ - در قسمت الف بند ۲ از فصل سوم نوشته شده است (بجمیع وسائلی که در دست دارند و بهره چه ممکن شود با دول متحده همکاری کنند) این ماده خیلی مبهم و محتاج بتوضیح است چون اصولاً این همکاری صد درصد بنفع دول متحده است و خطر و ضرری از هیچ جهت متوجه کشور بطرف ما نبوده و نخواهد بود ممکن است بموجب این بند وسائلی را از ما بخواهند که باستقلال و حیثیت و شرافت کشور اعلمه وارد آورد یا زندگی و آسایش مردم را مختل سازد و باینجهت نتوانیم کمک و مساعدتی نمائیم بنابراین پیشنهاد

مینمائیم همانطور که در قسمت ب بند ۲ از فصل سوم راجع به جمیع وسائل ارتباطی توضیح داده شده است در این ماده جمیع وسائل ممکنه بصیر بحالت تعیین نمایند و مخصوصاً با فقر مالی و اقتصادی کشور دادن کمک مالی استثناء گردد و چون کشور ما دارای ارزش است و ارزش محتاج باسلحه و ذخائر است اگر تقاضای فروش اسلحه شود بهیچوجه موافقت نمایند و در این ماده تصریح شود باستثنای کمک مالی و فروش اسلحه و مهمات.

رئیس - آقای آزادی

آزادی - این موضوع که بنده پیشنهاد کردم مربوط بیک قسمت از بیانات آقای نخست وزیر است که در موقع طرح بر نامه دولت ایراد فرمودند از جمله فرمودند ممکن است از ما اسلحه بخواهند و اسلحه از ما خریداری کنند و ما با آنها فروشیم باین مناسبت پیشنهاد کردم به جمیع وسائلی که نوشته شده توضیح شود مخصوصاً در قسمت فروش اسلحه. ما نظام وظیفه و ارزش داریم و محتاج باسلحه و مهمات هستیم بنابراین بنده خیال میکنم که این وسائلی که ما باید با جمیع آن کمک کنیم توضیح شود همانطور که راجع بوسائل ارتباطی از قبیل تلگراف تلفون راه آهن رودخانه و غیره توضیح شده است این قسمت راجع به جمیع وسائل همکاری توضیح داده شود که اشتباهی پیش نیاید

نخست وزیر - اولاً آنچه میفرمایید که امروز بنده عرض کردم این بود که اینطور گفته اند در تأیید اینکه از شما کمک جنگی و نظامی میخواهیم برای اینکه این مسئله مسلم و معلوم بشود میگویند که شما اگر اسلحه زیادی هم داشته باشید که بپردازد ما بخورد ما میخریم و ما هم میفروشیم این را توضیح دادم خدمت آقایان و البته دولت میدانند که باید دولت بیرون تا بد قوای نظامی داشته باشد از برای جنگ که میخواهیم قوای نظامی داشته باشیم برای تأمین امنیت داخلی خودمان قوای نظامی لازم داریم و بعلاوه این قوای نظامی اسلحه و مهمات میخواهد اینهم مسلم است هر دولتی که قوای نظامی داشته باشد اسلحه و مهمات میخواهد

ولکن چیزی را که باید توجه بدهم خاطر آقایان را که ما اولاً يك مقدارى اسلحه و مهمات زیادى داریم که ممکن است مصرف نداشته باشد مخصوصاً آقایان اطلاع دارند که در این اواخر کار خانه هاى هم در اینجا ساخته شده است از برای اسلحه سازی و قوای نظامی ما بعضى اسلحه و مهمات دارند زیاد از حد حاجت بعضى چیزها هست که نداریم و نقص داریم از حد اسلحه و مهمات و بعضى از اسلحه و مهمات هم هست که در کار خانجات خودمان میسازیم و مخصوصاً اگر کار خانجات ما توسعه پیدا کند و تکمیل هم بشود خیلی بهتر میشود و این مذاکره شده است که اگر ما اسلحه و مهماتی داشته باشیم از آلهائی که در همین جا میسازیم و میتوانیم بسازیم با شرط اینکه این کارخانهای ما را کمات کنند که بهتر بشود و ما بتوانیم بیشتر بسازیم و با شرط اینکه از چیز هاى که ما اضافه داریم زیادى داریم بدهیم و در عوض چیز هاى که کسر داریم بگیریم این قسم معامله اسلحه و مهمات را ممکن است بگیریم گمان میکنم آقایان مخالفتی نداشته باشند زیرا این از دست دادن اسلحه و مهمات نیست و در واقع تکمیل کردن اسلحه و مهمات است. اسلحه و مهمات فعلی ما و هم کارخانه هاى که اسلحه و مهمات برای ما میتوانند بسازند و این را عرض کردم برلى اینکه خاطر آقایان مطمئن باشد که این عرضی را که بنده کردم اینطور نیست که خیال کنند اسلحه از دست ما می رود. خیر اسلحه ما تکمیل میشود.

رئیس - موافقین بپیشنهاد آقای آزادی برخیزند (جمعی قیام نمودند) تصویب نشد.

پیشنهاد آقای دکتر تاج بخش.

۲- اعلیحضرت همایون شاهنشاه ایران متعهد میشوند.

الف - بجمیع وسایل از قبیل راه و تسهیل عبور و محمولات کشوری مازاد لوازم اهالی کشور که ممکن شود بادل متعده همکاری نمایند ولیکن معاضدت کلیه قوای ایران اعم از ارتش و امنیه و غیره فقط برای حفظ امنیت داخله کشور ایران محدود میباشد.

بعضی از نمایندگان - این پیشنهاد قبول شده بود بکمیسون دکتر تاج بخش - چون نظایر ش قبول شده است برود بکمیسون.

پیشنهاد آقای طوسی.

در فصل سوم قسمت دوم فقره الف بجای همکاری کنند معاضدت کنند نوشته شود.

۳- در فصل سوم قسمت دوم فقره ب بجای دول متعده حق غیر محدود بدهند بکامه حق بدهند اکتفا شود.

طوسی - بنده خیال نمیکنم خیلی محتاج توضیح باشد پیشنهاد کرده ام کلمه غیر محدود حذف شود و گمان میکنم اشکالی نداشته باشد که بهمان کلمه حق بدهند اکتفا شود.

رئیس - موافقین با این پیشنهاد برخیزند (اکثر برخاستند) تصویب شد.

پیشنهاد آقای انوار.

در قسمت (ب) کلمه مشابه تفسیر شود.

و نیز در قسمت (ب) بدولت متعده اجازه داده میشود که از جمیع الخ.

رئیس - آقای انوار.

انوار - همانطوریکه آقای دکتر ملک زاده فرمودند در این ماده این فصل ام الفصول است تمام چیزهاى که باید بدهیم اینجا است این است که خاطر آقایان را توجه میدهم باینکه ما هر قدر بتوانیم در این فصل بیشتر دقت کنیم که ما چه باید بدهیم و چه باید بماداده شود وقتی که خوب جزء جزء نگاه کنیم همانطور که در منطبق هست تر کیب و تحلیل قضیه را اول تر کیب و بعد تحلیل میکنیم این را نگاه کنید از ما چه میخواهند آنها خواسته اند بجمیع وسائلی که در دست داریم تا آنجا که ممکن میشود از عبور لشکر دادن مهمات راه آهن هوازمن هر چه داریم باید بدهیم بآنها حالا در مقابل آنها بما چه میدهند در مقابل آنها میگویند اگر متجاوزى بخاک شما تجاوز کرد این دول متعده بشما کمات میکنند و آن مزاحم را دفع میکنند باین معنی که اگر مزاحمی از

طرف شمال بیاید باید او را دفع کنند تا این طرف را که بر ندارد وارد خاک ما نمیشود آخر کی او را دفع میکند او که نیست دفع کند پس خودمان میمانیم و آنوقت هم اینها کسانی هستند که کمات کنند برای اینکه فرانس که شکست خورد گذاشتند در رفتند ما هم که از حیث دفاع ضعیف هستیم آقای رئیس الوزراء اینها در نظر بگیرند برای اینکه حسن نگاه بشود طوری باید عبارت ترتیب داده بشود که کاملاً فهمیده شود نه اینکه تصور کنند ما نفهمیدیم و همینطور گذاشتیم اینجا دول متعده متعهد میشوند که از خاک ایران بروند میگوئیم بده چه چیز نفیس خوبی که برمان آمده است آقا این قضیه را که آمده اول بیاوریم نگاه کنیم آنوقت مینویسد اعلیحضرت همایون شاهنشاه ایران متعهد میشود که بجمیع وسائلی که در دست دارند و بهر وجه که ممکن شود با دول متعده همکاری کنند تا تعهد فوق انجام باید تمام قوای هوایی زمینی تلگراف راه آهن و همه اینها را باید بدهد بعد اگر خودش محتاج شد تلگراف کند اجازه بگیرد از فلان سرهنگک خارجه تا تلگراف یا تلفون کند اجازه بدهید یادمان رفته است که در اول مشروطیت وقتی میرفتیم تلگراف بشیراز کنیم بمساعت که میگذاشت میگفتند تلگراف را گرفتند میگفتند کی تلگراف گرفته میگفتند گرفتند این روزها را بنده دیده ام چون دیده ام و آقای دکتر ملک زاده هم کاملاً متوجه هستند که این فصل بیت القصد و امال و فصل الفصول است چون تمام در تحت این فصل است این است که پیشنهاد کردم که مشابه آنرا بردارند و صریح بنویسند که مشابه آن چیست معین کنید عبارت مشابه غیر محدود است. آقایان دنیا محدود است زندگانی محدود است ما چه چیز را غیر محدود میدهیم از این نقطه نظر پیشنهاد میکنم هر همین فصل آتش فشان با اینکه عبارت های دیگر هم دارد خدا میداند که این فصل آتش فشان است توجه بفرمائید آتشش کمتر شود و بعد از اینکه ما تأمین کردیم اینها هم مخالفت نخواهند کرد اگر کاری داشته باشیم اینجا هم بنده يك پیشنهادی کرده ام و به آقای وزیر خارجه هم عرض کرده ام امیدوارم طرف توجه واقع شود که هم آنها

احتیاجاتشان را رفع کنند و هم ما احتیاجاتمان را نه اینکه اصل را بدست آنها بدهیم و بعد برویم دنبال آنها و آقایان در این فصل باید توجه کنند که عبارات اینطور که در نظرشان میآید سهل الوصول باشد و حسن تفاهم باشد و همانطور که علاقه مند هستند که اینکار باک و صاف معلوم شود که چه داده ایم و چه باید بدهیم و غیر محدود نباشد و باک عبارت دیگر هم داریم آقای طوسی میخوانند و میآیم خدمتتان عرض میکنم و این فصل باین ترتیب تمام شود.

رئیس - موافقین با پیشنهاد آقای انوار برخیزند (اکثر برخاستند) تصویب شد: پیشنهاد آقای دهستانی.

سوم - در قسمت (ب) - جمله حق غیر محدود حذف شود و نیز جمله بهر نحوی که مقتضی بدانند در دست بگیرند حذف شود و بجای آن آنچه را لازم بدانند تصریح گردد باین معنی آنچه وجود داشته باشد ارزش و بهاء آنرا طبق مقررات ایران عهده دار شده معین نمایند و هر چه وجود نداشته باشد با هزینه خود مهیا کنند.

دهستانی - عرض کنم بنده لازم نیست توضیح بیشتری بدهم برای اینکه در فصل سوم هیچ نداریم آنچه داریم از وسائل زندگانی ساختمان بنگاه راه آهن ادارات هر چه هست ما با اختیار آنها میگذاریم وقتی که با اختیار آنها گذاشتیم فایده همه چیز هستیم و گمان میکنم هیچ عدالت و انصافی حکم نمیکند که ما هر چه داریم در اختیار آنها بگذاریم و بیك وعده هاى که بعداً منظور خواهد شد نگاه کنیم استعدا میکنم از نمایندگان محترم که دقت کنند و ملاحظه کنند این اختیار غیر محدود یعنی چه یعنی خود بنده و همه چیز بنده و آنچه در این مملکت است در اختیار آنها است استعدا میکنم در اینخصوص توجه بیشتری بفرمائید.

رئیس - قسمت اول این پیشنهاد رد شده رأی میگیریم بقسمت دوم آقایان موافقین برخیزند (عده قیام نمودند) تصویب نشد.

پیشنهاد آقای دکتر تاج بخش.

ب - برای عبور لشکر بان یا مهمات از يك دولت متعده

بدولت متحده ديگر براي مقاصد مشابه ديگر بدول متحده حق بدهند که آنها جميع وسائل ارتباطی را در نقاط محتاج اليه بکار برند و نگاهداری کنند و حفظ بنمایند در صورتیکه ضرورت نظامی ایجاب نماید بهر نحوی که مقتضی بدانند در دست بگیرند راه های آهن و راهها و رودخانه ها و میدانهای هواپیمائی و بنادر و اوله های انفول و تأسیسات تلگرافی و بی سیم مادام که محتاج اليه کشور باشد مشمول این فقره میباشد.

رئیس - آقای دکتر تاج بخش

دکتر تاج بخش - تمام این چیزهایی که نوشته شده است تمام محتاج اليه کشور است اگر ما بخواهیم تمام اینها را از دست بدهیم هیچ نمیتوانیم باید آنچه محتاج اليه خودمان است داشته باشیم و اضافه بر احتیاج خودمان با آنها کمک کنیم. رئیس - اولاً با این وقت کم از آقایان رفقای خودم خواهش میکنم رعایت اکثریت را بفرمایند برای اینکه وقت نیست که هر ساعت برای يك نفر منتظر شویم که عده را تکمیل کنیم این خیلی بد است.

آقایانی که با پیشنهاد آقای دکتر تاج بخش موافقت بر خیزند (عده کمی قیام نمودند) تصویب نشد. پیشنهاد آقای فتوحی.

۱- پیشنهاد میکنم در بند ب از فصل سیم لفظ غیر محدود حذف و نوشته شود (بدول متحده حق بدهند).

۲- و همچنین در این بند جمله نگاهداری کنند و حفظ نمایند حذف شود.

رئیس - قسمت اول این پیشنهاد تصویب شده و در قسمت دوم آقایان بر خیزند (عده قلیلی برخاستند) تصویب نشد. پیشنهاد آقای مهناب.

۶- در فقره ب از ماده ۲ از فصل سوم کلمه (غیر محدود) زیادی است و باید حذف شود.

مهناب - چون در این قسمت رأی داده شده استرداد میکنم.

پیشنهاد آقایان مسعودی خراسانی گودرزایا و شجاع. ۳- بر عبارت غیر محدود در فقره ب اعتراض داریم کلمه

غیر محدود حذف شود و نیز در سطر اول صفحه چهارم در فقره ب بهر نحوی مقتضی بدانند جمله با موافقت دولت ایران علاوه شود. ۴- در فقره ۳ (بر جمله منظور نظر خواهند داشت) اعتراض داریم باید تبدیل شود به عبارت (تأمین نمایند).

رئیس - قسمت اول که تصویب شده رأی میگیریم به قسمت دوم آقایان موافقین بر خیزند (اکثر برخاستند) تصویب شد. پیشنهاد آقای دکتر تاج بخش.

ج- هر نوع مساعدت و تسهیلات ممکنه بنمایند که برای منظور نگاهداری و بهبود وسائل ارتباطی مذکور در فقره (ب) مصالح فراهم نمایند آنچه میتوانند.

د- باتفاق دول متحده عملیاتی که نسبت بوسایل ارتباطیه مذکور در فقره (ب) لازم بدانند بر قرار کنند.

افشار - باین پیشنهاد رأی داده شده. روحی - خوب است این پیشنهاد برود بکمیسسیون. دکتر تاج بخش - بسیار خوب برود بکمیسسیون. پیشنهاد آقای بهبهانی.

در مورد رفع احتیاج دول متحده از حیث کارگر پیمان صراحت ندارد باینکه آیا تهیه کارگر بمقدار مورد ضرورت دول متحده از چه طریق تحصیل میشود بدیهی است که نظر دول متحده و دولت ایران بر اقدام اشخاص بکار اجباری چنانچه در کشورهای دیگر در هنگام جنگ معمول است نبوده مرادشان تهیه کارگر داوطلب است ربنده لازم میدانم که این نکته صریحاً قید و بعنوان تبصره بفصل مربوطه اضافه شود - و همچنین بنظر بنده لازم است در مورد استفاده از محل و ابنیه و مارز اجاره و ضبط و غیره باصراحه معلوم گردد که طرز استفاده چگونه خواهد بود و مسلم گردد که الزام و اجباری برای مالکین درین بوده و بطور کلی هیچگونه عملی بدون جلب رضایت اشخاص انجام نخواهد شد.

رئیس - آقای بهبهانی

بهبهانی - بنظر بنده توضیح در مقدمه پیشنهاد داده شده و تصور میکنم نظر دولت و مجلس هم همین باشد. کارگر که میخواهند صراحت ندارد که بچه ترتیب باید داده شود و همچنین تصرفاتی که در املاک مردم میخواهند بکنند باید

با رضایت مردم باشد و آقایان باین مفهوم باید رأی بدهند. رئیس - موافقین با این پیشنهاد بر خیزند (اغلب برخاستند) تصویب شد.

پیشنهاد آقای دهستانی.

۴- در قسمت د بعد از کلمه بر قرار نوشته شود بخرج دولت متحده.

رئیس - موافقین با این پیشنهاد بر خیزند (عده کمی برخاستند) تصویب شد.

پیشنهاد آقای دکتر تاج بخش

د- باتفاق دول متحده عملیاتی که نسبت بوسایل ارتباطیه مذکور در فقره (ب) لازم بدانند بر قرار کنند و نگاهدارند

رئیس - موافقین با این پیشنهاد بر خیزند (چند نفر برخاستند) رد شد

پیشنهاد آقای دهستانی

پنجم - در قسمت ۳- حوائج ضروری را تعیین کنند که از چه قبیل خواهد بود زیرا در این فصل مساعدت ایران بطور کلی معلوم و لسی مساعدت آن ها بکلی وعده و یا سر بسته است.

دهستانی - بطوریکه همه آقایان میدانند از قسمت الف تا قسمت د هر چه بود دادیم آن وقت این ها عوض میخواهند بما بدهند حالا قرائت میکنیم بنویسد واضح و مسلم است که در اجرای فقرات (ب - ج - د) از بند دوم این فصل دول متحده حوائج ضروری ایران را منظور نظر قرار میدهند شما را بخدا به بینید از قسمت الف تا قسمت د هر چه بود داده ایم آن وقت این جا آن ها بما عوض میدهند و عوض آنها هم يك وعده ایست که بعد منظور خواهند داشت نظر بنده این است همانطور که گفته شد معلوم شود وسائل ارتباطیه چه باید باشد تلفون باشد خط آهن باشد سازمان اداراتمان باشد اینجا بنویسند منظور چیست

نخست وزیر - بنده نمیخواهم زیاد با پیشنهاد آقایان مخالفت کنم به جهت این که می رود به کمیسسیون حلایمی میشود و تبادل افکار میشود و عیبی ندارد ولی این را میفرمائید

چه جور توضیح شود میگوید که شما با من مساعدت کنید در يك اموری ولكن نمیگوید که شما حوائج مرا بخواج خودتان مقدم بدارید میگوید حوائج شما هم باید منظور باشد مثلاً فرض بفرمائید در این مملکت ما احتیاج داریم بواگن برای راه آهن او میگوید من از راه آهن شما استفاده میکنم برای حمل و نقل و یا مهمات خودم ولكن حوائج شما هم باید رعایت شود شما هم که احتیاج دارید از برای مسافرتان از برای مال التجاره و ارزاقتان آنها هم منظور میشود. این قید میشود از برای آنها که اگر این فیدرا بگذاریم میشود گفت که هر چه داریم با اختیار آنها بگذاریم درست است که ما راه آهنمان را میدهیم مساعدت میکنیم اما حوائج ما هم باید منظور باشد دستنگی فراهم نشود. حالا بفرمائید توضیح بدهم چه توضیحی بدهم میدانم چه قسم باید توضیح داد معذالك اگر میخواهید رجوع کنید بکمیسسیون حرفی ندارم.

رئیس - موافقین با پیشنهاد آقای دهستانی بر خیزند (عده کمی برخاستند) تصویب نشد - پیشنهاد آقای فتوحی.

پیشنهاد میکنم که لفظ (ضروری) از قسمت سه از فصل سوم حذف شود نوشته شود (دول متحده حوائج ایران را کاملاً منظور و مصون خواهند داشت)

رئیس - موافقین با این پیشنهاد بر خیزند (عده قلیلی برخاستند) تصویب نشد.

پیشنهاد آقای اوحدی:

پیشنهاد میکنم قسمت سه از فصل سه بشرح زیر اصلاح شود.

(برای اجرای فقرات ب - ج - د از بند دوم این فصل کلیه هزینه بعهده دول متحده است)

اوحدی - اجمال این فصل بنده را وادار باین پیشنهادی که الان قرائت شد نموده است البته آقایان دقت در مفاد قسمت ب - ج - د کرده اند که برای دول متحده آنچه اندازه حق غیر محدود تعیین شده که همه وسائل ممکنه بهر طریق با آنها واگذار شود آنها الان اگر محتاج شدند برای وسائل نقلیه خودشان در میدان ها هر چه بیاید خراب

میشود و از بین می رود این یکی که الان شده و اطلاع دارم در میدانها هر جا مقتضی شد و او خانه بنده آنجا ساختمان بشود برای توقف يك عده از قوای آنها باید خراب شود میگویند صلاح در این است که این قسمت خراب شود و اینجا ساخته شود اینجا قسمت مهم دیده بانی است باید اینطور شود حالا البته هیئت دولت ما این قضایا را تمام در نظر دارند از این ماده ما دو چیز میفهمیم يك قسمت این را میفهمیم که کارگر مصالح خراب شدن اینها مخارجش بعهده کیست اینها بعهده ما است ما که لازم نداریم باید معلوم شود مخارج را کی باید بدهد و اگر نقطه نظر این است که ما وقتی خودمان احتیاج داریم در احتیاج ما مقدم باشیم اینهم باید معلوم باشد ما در فلان محل يك قوای نظامی داریم يك محل هم برای قوای نظامی داریم آنها میگویند این محل برای ما لازم است شما باید تخایه کنید ما وقتی نباشد تخایه کنیم باید جای دیگر بسازیم تخایه نکنیم و بگوئیم ما خودمان لازم داریم باید معلوم شود ما نمیخواهیم اشکال ایجاد کنیم ما حسن تفاهم را بین این سه دولت از جمله ضروریات اولیه میدانیم اما این اجمال و ابهام هم هست این است که بنده باین طریق نوشته ام که هر هزینه که تعلق میگیرد متعلق بدولت متحده باشد.

رئیس - موافقین با پیشنهاد آقای اوحیدی بر خیزند (اکثر بر خاستند) تصویب شد.

دهستانی - بنده اخطار نظامنامه دارم.

رئیس - بفرمائید.

دهستانی - البته در قسمت شمردن اجزاء و اشخاص (بعضی از نمایندگان - اجزاء نیستند)

دهستانی - بسیار خوب نمایندگان در موقع شمردن با این جدولهای سیاهی هم که وجود دارد ممکن است خوب چشم نه بیند و درست تشخیص نشود البته تشخیص با هیئت رئیسه است بنده حقیقتاً فاضولی را ندارم ولی میتوانم از مقام ریاست استدعا کنم ماده ۷۹ را رعایت کنند. رئیس دولت پیشنهاد بنده را قبول میکنند برود بکمیسیون و مقام ریاست رأی میگیرند و میفرمایند تصویب شد در صورتیکه

آقای نخست وزیر راجع به پیشنهاد بنده در قسمت ۳ فرمودند بکمیسیون رجوع شود پس در اینصورت محتاج بگرفتن رأی نبود هر اصلاحی که پیشنهاد میشود باید دلایل آن بطور اختصار بیان شود در صورتیکه وزیر یا مخبر رجوع بکمیسیون را تقاضا نماید باید آن اصلاح یا ماده الحاقیه بکمیسیون رجوع شود بنابراین خواستم از مقام ریاست تقاضا کنم آن قسمت را که آقای نخست وزیر قبول کردند بکمیسیون برود و از جماع بکمیسیون شود.

نخست وزیر - بنده عرض کردم نمیخواهم حتی الامکان با پیشنهاد آقایان مخالفت کنم برای اینکه اگر رفت بکمیسیون در آنجا تبادل افکار میشود ولی عرض نکردم باین پیشنهاد موافقم عرض کردم در ضمن این توضیح که دادم معلوم بود که مخالفت در آن بود زیرا من نمیخواهم این را چه طور توضیح باید کرد که حوائج ما منظور میشود این چهار مورد میشود در موقع عمل سوء تفاهم نشود که بنده قبول کرده بودم و آقای رئیس فرموده باشند رد شده است و يك چیز دیگر میخواستم عرض کنم آن پیشنهاد اخیری که در مجلس قابل توجه شد بنده هم از قبل توجه شدنش دلتنگ نیستم ولی میخواهم عرض کنم که آقایان از بعضی چیزها استفاده میکنند که بنده در این مواد نمی بینم مثل اینکه اگر نباشد سر بازخانه ها را بگیرند و ما مجبور شویم سر بازخانه دیگر بسازیم این مرادی که اینجا هست این جور چیزها را ندارد فقط گفته شده است از وسائل ارتباطیه ما استفاده کنند نه سر بازخانه ساختن تویش دارد و نه خانه ساختن این فرمایشاتی که آقایان میکنند ممکن است تأییراتی داشته باشد تهنی دارم درست در مواد دقت کنید هر چه هست بسیار خوب اما آنچه که نیست چرا باید در آن صحبت بفرمائید.

رئیس - اولاً پیشنهاد آقای مربوط بمواد راجعه به پیمان نبود و ثانیاً آقای دهستانی باید وقتی تعجب کنند که برخلاف واقع تشخیص شود اینکه میفرمایند آقای رئیس فرمودند اکثریت نیست و تصویب نشد معلوم است وقتی که آقای رئیس دید که اکثریت نیست میگوید تصویب نشد شما يك

کاری کنید که آقایان رأی بدهند بعد من بگویم تصویب شد در اینجا آقایان منشی ها هم می شمارند پس این ایراد شما وارد نیست.

پیشنهاد آقای مهندس.

در ماده ۳ از فصل سوم بجای (منظور نظر خواهند داشت) نوشته شود انجام خواهند داد.

مهندس - این موضوع مذاکره شد و بنده مسترد میدارم.

پیشنهاد آقای انوار.

در آخر فصل سوم بجای دول متحده حوائج الی آخر نوشته شود ایران از حوائج ضروری خود برخوردار خواهد بود.

انوار - بنده این را خدمت آقای وزیر خارجه هم عرض کردم حالا هم بعرض مجلس میرسانم عبارتی که خود متن پیمان است این است (هر نوع مساعدت و تسهیلات ممکنه بنمایند که برای منظور نگاهداری و بهبود وسائل ارتباطیه مذکور در فقره (ب) مصالح و کارگر فراهم شود) یعنی حمل در دست آنها است و ما از آنها استفاده میکنیم عبارت طوری است که در پیمان آنها را اصل قرار داده اند و ماخذ و مبدأ قرار داده اند و ما را محتاج الیه آنها قرار داده ولی این عبارتی را که بنده نوشته ام مقصود را حاصل میکنند ولیکن ایران از حوائج ضروری خود برخوردار خواهد بود نه اینکه هر وقت حوائج ضروری پیدا کند در تحت امره و ارسال نامه فرستاده شود ایران باید نسبت بحوائج خودش مستقل باشد نه اینکه برود از آنها بگیرد حالا این معنی که بنده عرض کردم اگر از عبارت مستفاد میشود که خوب و الاخیال میکنم که عبارت من خیلی خوب باشد.

نخست وزیر - همان است که عرض کردم اگر هم قابل توجه شود این پیشنهاد برود بکمیسیون بنده عرضی ندارم ولیکن این عبارت همان مقصودی را که شما دارید میرساند و اینطور نیست که اصل این باشد که همه چیزمان در دست آنها باشد و ما مجبور باشیم از آنها بگیریم خیر اینطور نیست

نخست وزیر - همان است که عرض کردم اگر هم قابل توجه شود این پیشنهاد برود بکمیسیون بنده عرضی ندارم ولیکن این عبارت همان مقصودی را که شما دارید میرساند و اینطور نیست که اصل این باشد که همه چیزمان در دست آنها باشد و ما مجبور باشیم از آنها بگیریم خیر اینطور نیست

خوب يك وقتی هم ممکن است اینطور پیش بیاید اما آوقت که اینطور پیش بیاید آن وقتی است که ضرورت ایجاد کرده است که ما هم در این ضرورت شریک خواهیم بود ولیکن مقصود این است که آنها استفاده میکنند از وسائل ما ولیکن حوائج ضروری ما را باید منظور بدارند که اخلالی بحوائج ضروری ما وارد نیاید این قید است از برای آن ها که استفاده بکن اما حوائج ضروری من مقدمه باید بر آورده شود حالا میفرمائید از حوائج ضروری خودش بر خور دار خواهد شد این عبارت سلبی نیست اگر هم فرستاده شد بکمیسیون باز در آنجا هم حلایمی میشود

انوار - اگر منظور همین است که آقای رئیس الوزراء فرمودند که حوائج ضروری ما مقدم باشد بنده استرداد می کنم.

پیشنهاد آقای محیط

۲ - فصل سوم می نویسد دول متحده مشترکاً و هر يك منفرداً متعهد می شوند که به جمیع وسایل که در دست دارند ایران را در مقابل هر تجاوزی از جانب دولت آلمان یا هر دولتی دیگر دفاع نمایند این ماده اعلمه بزرگی است که بر پیکر بی طرفی ایران میزند ایران از اول جنگ تا کنون اعلان بی طرفی داده و بیطرفی خود را حفظ کرده و با هیچ دولتی خصومت و دشمنی نداشته و ندارد و دول محور هم بی طرفی ایران را صریحاً تصدیق نموده اند پس اگر حمله ای بایران بشود بواسطه وجود نیروی متحدین است و اگر لازم میدانند وجود این ماده را اقلأً لفظ آلمان را بردارند بدون اسم بنویسند هر مهاجمی.

محیط - چون نظر بنده در این پیشنهاد قبلاً تأمین شد از این جهت استرداد میکنم.

پیشنهاد آقای مسعودی خراسانی.

در فقره ۳ بر جمله منظور نظر خواهند داشت اعتراض داریم باید تبدیل شود به عبارت تأمین نمایند.

مسعودی خراسانی - بنده استرداد میکنم.

پیشنهاد آقای دکتر تاج بخش.

۳ - واضح و مسلم است که در اجرای فقرات (ب - ج - د) از بند دوم این فصل دول متحده حوائج ضروری ایران را منظور نظر گرفته در مدنی که قرارداد بدان محدود است کاملاً تأمین نمایند دولت متحده امریکا نیز این فصل را ضمانت نماید .

دکتر تاج بخش - مسترد میکنم .

رئیس - پیشنهادات در فصل سوم تمام شد حالا شروع میشود به پیشنهادات فصل چهارم .

پیشنهاد آقای انوار - در فصل چهارم در سطر اول بعد از کلمه میتواند اضافه شود برای انجام تعهد نامبرده در فصل سوم پیشنهاد دیگر آقای انوار - در سطر پنجم از فصل چهارم سطر بنحوی تا مسلم است حذف شود .

انوار - مسترد میدارم

پیشنهاد آقای انوار - در فصل چهارم در سطر ششم بجای کلمه مزاحمت نوشته شود و تماس اضطراری الخ

انوار - بنده بر حسب توجه آقای رئیس الوزراء که فرمودند بعد امکان میخواهیم حسن تفاهم بشود و نخواستیم مزاحمت در پیمان باشد اینها مزاحمت ما هستند این است که اصلاح عبارتی پیشنهاد کردم اصل عبارت مینویسد : ادارات ایران تسویه خواهد شد بنحوی که ماموریت قوای مزبور محفوظ باشد مسلم است که حضور این قوا در خاک ایران اشغال نظامی نخواهد بود و نسبت به ادارات و قوا تأمینیه ایران و زندگانی اقتصادی کشور و رفت و آمد عادی سکنه و اجرای قوانین و مقررات ایران هر قدر ممکن باشد کمتر مزاحمت خواهند نمود در این عبارت هر قدر ممکن باشد این هم حداقل امکان خواهد بود نوشته شود اینجام بنده پیشنهاد کردم در قسمت مزاحمت تماس اضطراری نوشته شود بهتر است و آن عبارت حداقل امکان این حداقل امکان چون مانعیت و انیم تحدید کنیم یعنی عرض عرضی دارد هر جزئی را بگیریم این حد امکان است آن را هم بنده بیان کردم در حدود احتیاج آن اندازه که احتیاج دارد و این اطناب عبارتی مقصود را بهم میزند

نخست وزیر - مزاحمت در این مورد که منظور نظر است متأسفانه آن نظری که میفرمایند نیست ملاحظه فرمائید مثلاً آمد و یک رشته کامیون از این جا عبور میکنند این کامیونهای که از اینجا عبور میکنند ممکن است مزاحمت کنند باین کامیونهای دیگری که بخواهند عبور کنند اگر میگویند نمیشود همچو چیزی ؟ نه عرض کنم که مزاحمت مقصود اذیت کردن نیست مقصود این است که وقتی این کامیون از این جاده عبور میکنند فرمز بفرمائید یک کامیون هم از آن طرف جاده عبور میکند اینکه میخواهد برود نمیتواند این مزاحمت میشود حالا این قبیل مزاحمت ها در چیزهای دیگر هم هست این قبیل مزاحمت در حد اقل امکان است و در این قسمت اصلاح عبارتی هم شده است اگر چه لفظ مزاحمت برداشته نشده ولی در کمیسیون این نوع اصلاح شد و نسبت به ادارات و قوای تأمینیه ایران و زندگانی اقتصادی کشور و رفت و آمد عادی سکنه و اجرای قوانین و مقررات ایران هر قدر ممکن باشد کمتر مزاحمت خواهند نمود خودتان تصدیق دارید و چاره ندارد و یک مزاحمتی ممکن است پیش بیاید مزاحمت باید حتی الامکان کم باشد اما اینکه میفرمائید در حدود احتیاج گمان میکنم بدتر است که بقدر احتیاج ، این بدتر است که حداقل امکان باشد و اما میفرمائید تماس اضطراری چون تماس اضطراری این معنی را نمیرساند مزاحمتی که عرض کردم این است که کامیون من از اینجا می رود کامیون شما را نمیگذارد عبور کند این مزاحمت است یا تماس است پس همین کلمه بهتر است باشد

انوار - بنده شما را دوست میدارم و مسترد میکنم .

پیشنهاد آقای طوسی - در فصل چهارم فقره اول سطر چهارم بجای جمله با همکاری ادارات ایران تسویه خواهد شد نوشته شود با مفاضت دولت ایران .

نخست وزیر - مفاضت عربی است همکاری فارسی است و در قسمت مزاحمت هم با آن توضیحی که بنده دادم دیگر تصور نمیکند که اشکالی موجود باشد زیرا نمیشود بگوئیم

که هیچگونه مزاحمتی نخواهد بود فقط چیزی که هست این است که فرض بفرمائید یک نفر که این جا باشد این مزاحم یکی دیگر میشود که آنجا باشد و نمیشود گفت بهیچوجه مزاحمت نمیشود .

رئیس - پیشنهاد آقای محیط

در فصل چهارم ماده یک در آخر او و او وسط او (مینویسد جمیع مسائل مربوط بین قوای دول متحده و ادارات دولت ایران حتی الامکان با همکاری ایران تسویه خواهد شد)

این کلمه حتی الامکان یعنی چه بهر قسمی هست باید حتی الامکان در این عبارت برداشته شود

محیط - در موضوع اولیه بنده عقیده دارم کلمه حتی الامکان زیاد است اگر ارجاع بکمیسیون میفرمائید و در قسمت دوم در مطلب آخر که آقای نخست وزیر توضیح دادند پس میگیریم

رئیس - رأی میگیریم به پیشنهاد آقای محیط آقایان موافقین

محیط - استرداد میکنم

پیشنهاد آقای دکتر تاج بخش

دول متحده میتوانند در خاک ایران قوای زمینی دریائی و هوایی بدهد که لازم بدانند نگاهدارند و تاجائی که مقضیات استرانیاتیک اجازه بدهد تقاطعی که این قوا آنجا نگاهداشته خواهند شد با موافقت دولت ایران تعیین خواهد شد جمیع مسائل مربوط بروابط بین قوای دول متحده و ادارات دولت ایران حتی الامکان با همکاری ادارات تسویه خواهد شد مسلم است که حضور این قوا در خاک ایران اشغال نظامی نخواهد بود و ابداً نیز مزاحمتی به ادارات و قوای ارتش و تأمینیه ایران و زندگانی اقتصادی کشور و رفت و آمد عادی سکنه و اجرای قوانین و مقررات ایران نخواهد داشت

دکتر تاج بخش - توضیحاتی که آقای نخست وزیر دادند استرداد میکنم .

پیشنهاد آقایان : طوسی و اراقی

چون وجود جمله ها و عبارات مبهم و غیر صریح و یا جمله ها و عباراتی که محتاج به تعبیر و تفسیر بعدی است و همچنین

عباراتی که موجب الزامات بعدی گردد در قرار داد باعث زحمت و خسارت میشود پیشنهاد مینماید که بجای جمله قرداد مخصوصی منعقد خواهد شد مابین دول متحده و دولت شاهنشاهی ایران که معین خواهد کرد که بعد از جنگ اذیتیه و اصلاحات دیگری که دول متحده در خاک ایران انجام داده باشند بچه شرائط بدولت شاهنشاهی ایران واگذار میشود .

کلیه بناها و اصلاحات دیگری که دول متحده در خاک ایران انجام داده باشند بدون شرط و بلاعوض بدولت شاهنشاهی ایران واگذار میشود

طوسی - در اینجا مینویسد قرار داد مخصوصی منعقد خواهد شد مابین دول متحده و دولت شاهنشاهی ایران که معین خواهد کرد که بعد از جنگ اذیتیه و اصلاحات بدولت

واگذار میشود و این میرساند که اینها اگر احتیاجات به بنا داشته باشند و بناهایی بکنند مخارجش را از ما بگیرند در صورتیکه بنده تصور میکنم که اینها در پیش مخارج گزاف جنگ عمومی چیزی نیست که بخواهند از ما بگیرند اینست که بنده پیشنهاد کردم که آنچه در اینجا خرج بنا کنند بعد از جنگ مجاناً و بلاعوض بناها را باید بما واگذار کنند

رئیس - موافقین بر خیزند (اغلب برخاستند) تصویب شد پیشنهاد آقای مهندس

در ماده ۲ از فصل چهارم کلمات (در قرارداد های مزبور مصولیت هائی تا آخر) زیادی است باید حذف شود

مهندس - استرداد میکنم

پیشنهاد آقای دهستانی - در قسمت دوم قراردادی که راجع به تعهد مالی است مقدار و مأخذ آن پیوست همین قرارداد گردد و جمله به چند شرایط حذف و چند نسخه شرايطی باشد تصریح شود

دهستانی - با پیشنهادی که آقای اراقی کردند گمان میکنم نظر بنده تأمین شده باشد این است که پس میگیریم پیشنهاد آقای رضوی

قراردادهائی که در ماده ۲ فصل چهارم بدان اشاره شده

در ضمن همین چیمان حدود و مقررات آن معلوم شود رضوی - يك قسمت از این نظر بنده همان بود که آقای تراقی توضیح دادند و قسمت دیگر اصل قرارداد هائی بود که در بین اشاره شده است که بعداً بمجلس خواهد آمد اگر این قید در اینجا تصویب شود يك نحوالتزامی خواهد بود که قرارداد هائی که غیر معلوم است بعد بیاید و تصویب شود باین مناسبت بنده خواستم حدود و مقررات آنها معلوم باشد که ماقبالاً بيك امور غیر معلومی رأی نداده باشیم .

نخست وزیر - بنده تصور میکنم که تصویب این پیمان مجلس شورای ملی را مقید بکنند به اینکه آن قرارداد های منضم به این را حتماً مجبور باشد قبول کند آن قرارداد ها هم باید بیاید بمجلس و اگر تعهداتی برای دولت باشد هر طور آن قراردادها را صلاح دانستید مورد نظر قرار خواهید داد رضوی - مسترد میکنم

پیشنهاد آقای اوحدی قسمت ۲ از فصل ۴ بشرح زیر اصلاح شود (بعد از جنگ ابله و اصلاحات دیگری که دول متحده در خاک ایران انجام دادند بر اینگان بدولت شاهنشاهی ایران واگذار میشود) اوحدی - این دو قسمت که یکی مربوط به تعهدات است که اینجا تذکر دادند و یکی هم راجع به مخارجی است که بایستی متحمل شوند چون هر دو قسمت قبول شده و بکمیسئون رفند است لذا بنده استرداد میکنم .

پیشنهاد آقای آزادی در بند ۲ فصل چهارم پیشنهاد مینمایم که هر گونه قرارداد با شرائطی که در این ماده مندرج است اکنون تنظیم شده و همراه همین قرارداد برای تصویب بمجلس تقدیم گردد آزادی - عرض بنده مربوط بدو موضوع است یکی راجع به بندها است و جاده هائی که درست میکنند و سایر اصلاحاتی که میکنند که باید بدولت واگذار شود این قسمت رفت بکمیسئون و قسمت دیگر راجع به قرارداد هائی است که راجع به قسمتهای اقتصادی و غیر اقتصادی که بعداً بسته خواهد

شد بنده همانطور که عرض کردم این قراردادها هم باید الحال معلوم شود و باین قرار داد بیاید در مجلس و قبول یابد شود راجع به قرارداد اقتصادی که بنده با آقای نخست وزیر چندی قبل مذاکره کردم فرمودند آن قراردادها در دست اقدام است بنا بر این عقیده بنده این است که آن قرارداد هم باید بیاید در مجلس و با همین قرارداد تکلیفش معلوم شود

رئیس - موافقین با پیشنهاد آقای آزادی برخیزند (عده بر خاستند) تصویب نشد پیشنهاد آقای ایقوانی پیشنهاد میکنم بند ۲ باین طریق اصلاح شود در اول بند بجای هر چه زودتر نوشته شود (بلافاصله بعد از اعتبار یافتن این پیمان . . .)

و نیز پیشنهاد میکنم آخر بند دوم باین ترتیب اصلاح شود مصوبت هائی هم که در مدت این جنگ ایقوانی - در قسمت اول که بلافاصله بعد از این قرارداد این را مسترد میکنم ولی بعد از جمله که مربوط به بعد از جنگ است بنده پیشنهاد کردم که اینجا تا مدت این جنگ یا آن شش ماهی هم که هست ممکن است تا شش ماه قبل از متار که این جا قید شود که سوء تفاهمی نشود

رئیس - موافقین برخیزند (عده بر خاستند) تصویب نشد پیشنهاد آقای دکتر تاج بخش بلافاصله با عقد این قرارداد راجع به تعهدات مالی که دول متحده به سبب مقررات این فصل و فقره (ب ج د) از بند دوم فصل سوم متفقاً خواهد شد دراموری از قبیل خریدهای محلی و اجاره ابله و تأسیسات صنعتی و بکار گرفتن کارگران غیر کشاورز که امورات کشاورزی فلج نشود و مخارج حمل و نقل وامثال آن فیما بین بسته خواهد شد .

دکتر تاج بخش - در این جا نمیتوانیم به اینها کارگر بدهیم برای اینکه امور کشاورزی ما فلج میشود ولی اگر يك مصالحی از برای ابله خواسته باشند میتوانیم بدهیم غیر از این چیز هائی را که خریده اند و ساخته امائ هائی را هم که کرده اند باید بدولت ایران بدون هیچ شرطی واگذار کنند .

نخست وزیر - قسمت اول که رای گرفته شده ورد شده و قسمت دوم که رأی گرفته شده و قبول شده است پیشنهاد آقای محیط

و نیز در فصل مزبور ماده ۲ مینویسد دول متحده بسبب مقررات این فصل و فقره ب - ج - د از بند دوم فصل سوم برعهده خواهد داشت از قبیل خرید های محلی والی آخر محیط - در قسمت خریداری املاك البته این قسمت در ایران سابقه نداشته اگر خارجی ها در اینجا علاقه داشته اند فقط قسمت های مسکونی بوده است اینجا محدود می کنند بخربرداری و باید تصریح شود و خریداری غیر منقول مستثنی شود و منقول شود

نخست وزیر - همینطور است که میفرمائید هیچ منظور این نبوده است که املاك باشد منظور خرید های محلی است یعنی یو اجه گاه و جو

محیط - استرداد میکنم پیشنهاد آقای انوار

در فصل چهارم در سطر دوازده بعد از کلمه حمل و نقل و کرایه راه آهن و اجاره منازل و ایستگاهها انوار - بنده معلم مطابق نظامنامه است و مطابق نظامنامه باید حرف بزیم در فصل چهارم در جزء دو نوشته شده است که هر چه ممکن شود چون این عبارت خیلی ابهام دارد و اجمال داشت در قسمت کارگران و مخارج حمل و نقل و همینطور کرایه بنده اینجا پیشنهاد کردم حالا که در دست آنهاست کرایه اش را هم بدهند در آنجا هم که بچه شرط بدولت ایران واگذار شود

پیشنهاد آقای تراقی و طوسی که قابل توجه شد بنده با آن پیشنهاد موافقت میکنم و همینطور اگر معادنی هم از ما اجاره کردند اجاره آن را ما بدهند (بعضی از نمایندگان - عده کافی نیست) می ایستم تا تشریف بیاورند (بعضی از نمایندگان - ختم جلسه) بنده استدعایم این است که بعد از این جلسه ختم شود از صبح تا حالا هیچ اداره آنقدر کار نمیکند بهر حال بنده این پیشنهاد را کردم و آقای رئیس الوزراء موافقت فرمایند که این کرایه منازل و

ایستگاهها را که از ما اجاره میکنند اینها را تمام باید در نظر گرفت که اجاره این ها را بدهند يك کلمه هم در اینجا عرض میکنم اینجا نوشته شده که قوای دول متحده در ایران بنده در اینجا يك کلمه اضافه کردم قوای متحده در ایران در حدود قانون همین جور ی که بنده عرض میکنم حسن توافق و حسن تفاهم این است که هر کس در حدود و حقوق خودش مداخله کند الان بنده می شنوم که خیلی تجاوز شده است و امیدواریم که بعد از این پیمان دیگر این تجاوزات در کار نباشد و خارج از این پیمان مداخله نکنند . بنده بمجرد اینکه بشنوم بعد از این که باز يك تجاوزی شده است و ما توفیقی الا بالله آنچه در حدود قوه من است از شما استیضاح میکنم بنده می شنوم در آذربایجان زنجان کردستان جاهای دیگر بکلی از حدود خودشان خارج شده اند اینکه معنی دوستی نیست این توسری است

نخست وزیر - اجمالاً عرض میکنم یکی از عللی که ما مشتاق هستیم این پیمان بسته شود برای همین است که فرمودید و ما بتوانیم ایستادگی کنیم و آن مقصودی که داریم انجام دهیم در این قسمت هیچ اشکالی نیست اما ایستگاهها را که می فرمائید نمی شود دولت ایستگاه خودش را بدو دولتی که به عنوان متحد می آیند و می روند اجاره بدهد ایستگاه که از دست ما خارج نمیشود مال ماست آنها هم استفاده میکنند .

انوار - بنده بشرطی پس میگیرم که جلسه را ختم کنید . پیشنهاد آقای فتوحی .

در فصل چهارم صفحه پنجم در سطر پنجم بعد از کلمه قوای متحده در ایران اضافه شود (در حدود قانون) .

۲- و همچنین در قسمت بند ۲ از فصل ۴ جمله (تاخاتمه جنگ) علاوه شود که اینطور تنظیم گردد در قرارداد های مزبور مصوبت هائی هم که قوای دول متحده در ایران تا تاخاتمه جنگ از آن برخوردار خواهند بود .

بعضی از نمایندگان - ختم جلسه - بعضی تنفس . نخست وزیر - بنده امیدوار بودم که اگر چیز زیادی

اعتبار - باسوابقی که در مجلس بوده تا بحال هیچ دیده نشده و نظیر هم ندارد که از شب تا صبح تنفس داده شود فردا ساعت ده جلسه تشکیل میشود و فرصت هم دارند که در ظرف سه ساعت صورت جلسه را بنویسند و هیچ اشکالی هم ندارد .

[۵ - موقع و دستور جلسه بعد - ختم جلسه]

رئیس - این فرمایش شما صحیح است ولی تدارك صورت مجلس برای صبح مشکل است حال جلسه را ختم میکنیم جلسه آینده فردا سه ساعت قبل از ظهر دستور هم بقیه پیشنهادها

[مجلس شش ساعت و سه ربع بعد از ظهر ختم شد]

رئیس مجلس شورای ملی - حسن اسفندیاری

باقی نمائده است تمام کنیم و اگر خیلی از پیشنهادها باقی مانده تمنا میکنم فردا صبح جلسه بفرمائید (صحیح است).
طوسی - حالا که اینطور مقرر شد که جلسه بماند برای فردا صبح بهتر این است که تنفس داده شود برای اینکه يك کارهایی هم ما داریم که باید حاضر شود صورت مجلس باید تهیه شود و برای اینکه مجال نیست که صورت مجلس تهیه شود بهتر این است که تنفس داده شود و فردا صبح جلسه تشکیل شود.
بعضی از نمایندگان - نمیشود تنفس داد . باید جلسه ختم شود .

الفشار - صورت جلسه را خلاصه بنویسید .

رئیس - آقای اعتبار .